

VITENSKAPELIG
HØYSKOLE
Norwegian School of
Theology, Religion and Society

Når opprørt hav stilner

Hvordan reflekterer norske metodistprester rundt sine erfaringer med retreat?

Roy-Frode Løvland

Veileder

Professor Tone Stangeland Kaufman

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,

AVH5065: Masteroppgave i teologi (30 ECTS), Høst 2021

Antall ord: 25126

Forord

Å skrive masteroppgave har vært utrolig lærerikt. Jeg vil takke min veileder Tone Stangeland Kaufman for viljen til å gå inn i materialet sammen med meg og for å tålmodig veilede i stort og smått på en ærlig og entusiastisk måte.

Jeg vil også si takk til Lise for at hun hele tiden og med stor kjærighet sørger for at jeg hører til i en meningsfull hverdag, også når det jeg holder på med ting som kan virke fjernt fra det vi ellers er opptatt av.

Til sist vil jeg dedikere denne masteravhandlingen til min bror, Fredrik, som fredfullt, men uventet døde mens jeg var midtveis i runden med intervjuene. Ingen andre kunne kombinere en anerkjennelse av meg som person med større harselas over det jeg drev på med, enn han. Jeg er sikker på at han ville vært stolt av meg og formulert det med minst tenkelig respekt for det jeg har produsert her – og i hvert fall ikke orket å lese avhandlingen. Jeg savner ham og vil alltid føle at den stemmen mangler i mitt liv.

Sammendrag

Målet med denne avhandlingen er å få et innblikk i hva metodistprestene tenker om retreatdelen ved den utdanningen de har tatt. Grunnen til at jeg ønsket å se nærmere på det, er at studenter som tar metodistprestutdanning i Norge har et krav om å delta på to ukelange retreats. Problemstillingen «Hvordan reflekterer prester i Metodistkirken i Norge i dag rundt egen erfaring med retreat og kontemplativ spiritualitet?», førte til at jeg gjennomførte intervjuer med syv prester som både har erfaring med retreat fra utdanningen og har erfaring med å jobbe som prest i Metodistkirken i Norge.

Det teoretiske bakteppet er i stor grad knyttet til Tone Stangeland Kaufman studie av norske presters spiritualitet, men også annen forskning rundt spiritualitet. I tillegg oppdaget jeg at det ansvaret prester har i møte med menighetens daglige og åndelige liv, hadde betydning for hvordan prestene så på verdien av retreat. Derfor ble også teori rundt begrepene *ansvar* og *ledelse* trukket inn. Her har Berit Foss bidratt med et spennende perspektiv gjennom sin forskning.

Gjennom kvalitativ metode har jeg samlet de syv dybdeintervjuene i en analyse som får frem de ulike stemmene og bredden av erfaringer som prestene sitter med. Funnene peker på at prestene gjør seg mange tanker om egen spiritualitet og hva slags betydning retreat har hatt for dem. Konklusjonen er at kontemplativ spiritualitet var fremmed for de fleste før de deltok på retreat gjennom studiene og at prestene i dag definerer sin egen spiritualitet som *bred* og med særlig vekt på det kontemplative og et økumenisk perspektiv. En nøkkel til retreatens verdi for informantene var å slippe ansvar for andre, noe som trekkes inn som en del av mitt argument.

Innholdsfortegnelse

1	Innledning	1
1.1	Bakgrunn for oppgaven	2
1.2	Faglig sammenheng og problemstilling	2
1.3	Forskningsdesign - avhandlingen i miniatyr.....	3
1.4	Avhandlingens struktur	4
2	Teori	5
2.1	Teori om spiritualitet	5
2.1.1	Hvorfor <i>spiritualitet</i> og ikke <i>fromleik</i> ?	6
2.1.2	Hvordan definere <i>spiritualitet</i> ?.....	7
2.1.3	Spiritualitet i praksis – ulike uttrykk.....	8
2.1.4	Forskning på presters spiritualitet	9
2.1.5	A New Old Spirituality? Kaufmans forskning	11
2.2	Teori om ansvar og ledelse	13
2.2.1	På leting etter ansvar.....	13
2.2.2	Ulike forskningstradisjoner rundt ledelse.....	15
2.2.3	Berit Foss og ansvarlig ledelse	17
3	Metode	20
3.1	Kvalitativ forskningsmetode og bruk av intervju	20
3.2	Intervjuets struktur	20
3.3	Etiske refleksjoner rundt bruk av intervju	21
3.4	Utvelgelse av deltakere	23
3.5	Rammene for intervju og transkribering	24
3.6	Traduttori traditore	24
3.7	Forskningens kvalitet.....	26
3.8	Oppsummering.....	27
4	Analysens tre punkt	28
5	Ansvar eller åndelighet?	29

5.1	Min forskerrolle.....	29
5.2	Å se det som sin oppgave	30
5.2.1	Å reflektere og forstå.....	31
5.3	Ansvar versus åndelighet.....	32
5.4	Oppsummering, prestens arbeidshverdag.....	33
6	Bred åndelighet på smal vei	34
6.1	Min forskerrolle.....	34
6.2	Et eneste uttrykk for åndelighet?.....	34
6.3	Liturgisk, kontemplativ karismatiker eller karismatisk katolikk?	37
6.3.1	Altetende prester med bredt kosthold	37
6.3.2	Brobyggerne	39
6.3.3	Utvikling fra ensidig til mangfoldig	40
6.3.4	To kritiske stemmer	43
6.4	Oppsummering, menighetenes og prestenes uttrykk for åndelighet	44
7	«Nå er jeg her og har ingen ansvar».....	45
7.1	Lave forventninger og lite forberedelser	46
7.1.1	Studiekraft til personlig oppbygning	47
7.2	Alt i deg blir høyløst når alt rundt deg blir stille.....	48
7.2.1	Å lande i stillheten	49
7.2.2	Kontrasten til hverdagen	49
7.2.3	Veiledning	50
7.2.4	Jeg bare hata hele oppholdet	52
7.3	Kom. Hvil. Ta imot.	53
7.3.1	Sentrerende bønn.....	53
7.3.2	Vitamininnsprøytning	54
7.3.3	Pusterom i hverdagen.....	55
7.3.4	Prøv det i hvert fall!	58
7.3.5	En kritisk stemme – igjen	61
7.4	Oppsummering.....	62
8	Drøfting	63

8.1	Børs eller katedral	63
8.2	Ingen tale og ingen ord	65
8.3	Et legeme – flere legeringer	66
8.4	Konklusjon og utblikk	69
9	<i>Bibliografi</i>	71
10	<i>Vedlegg</i>	73
10.1	Samtykkeerklæring	73
10.2	Intervjuguide	77

1 Innledning

«Hvis jeg kunne valgt, ville jeg sendt alle på retreat»

Denne uttalelsen kom fra en informant som tegnet opp både menighetslivet og sitt eget åndelig liv som en lang rekke ting man *burde gjøre*. I hennes uttalelse leser jeg både et ekte engasjement for sine medmennesker, men også et snev av avmakt – hun kan ikke velge å sende alle på retreat, selv om hun skulle ønske å dele det med alle.

I lesningen av de transkriberte intervjuene var det enkelte sider ved svarene som fanget min oppmerksomhet og som førte til at jeg endret mitt forskerfokus litt. Det som særlig satte seg fast, var min opplevelse av prestenes ansvarsfølelse. For både ved bevisst refleksjon rundt eget ansvar og også indirekte gjennom beskrivelse av egen arbeidshverdag og beskrivelse av retreatoppholdene kom det frem en del holdninger og tanker rundt prestens ansvar og hennes rolle som leder. Kort fortalt merket jeg meg at disse som vier sitt liv til å ta ansvar for andres tro, beskriver det å *slippe* ansvar for andre som en nøkkel til å få et ordentlig utbytte av retreatoppholdet. Ansvarsfølelsen, som altså fremstår som en kjerne i beskrivelsen av egen identitet som prest, er nettopp det de trenger å frigjøre seg fra for å kunne fordype seg i sin egen åndelighet, i hvert fall i en retreatsituasjon.

Det andre jeg merket meg særlig, var at prestenes beskrivelse av egen åndelighet var preget av økumenikk og bredde. De pekte på betydningen av å ikke være ensrettet i uttrykk for åndelighet og at økumenisk arbeid er noe de ønsker å prioritere. Samtidig bruker prestene ord og uttrykk som viser at de åndelige uttrykkene i *menigheten* ikke ga særlig rom for åpenheten for åndelige uttrykk, at uttrykk gjerne blir noe ensrettet og uten samme vektlegging på økumenikk som presten kunne ønske seg. Hvis det er et ideal å ha en «bred» åndelighet, hvor blir det av i det daglige arbeidet?

Målet er å knytte ulike teoretiske perspektiver sammen for å bedre forstå den spenningen prestene lever i, mellom sitt ansvar som leder og sitt behov for å være en hel person med ånd, sjel og kropp. Dette spenningsfeltet blir en del av helheten når jeg skal se nærmere på hva retreatoppholdet har betydd for prestene i Metodistkirken.

1.1 Bakgrunn for oppgaven

Intervjuene ble gjennomført sommeren 2021. Felles for de syv prestene var at de hadde gjennomført metodistisk presteutdanning etter 2001 og at de etter endt studium har jobbet i en metodistmenighet som prest. Det som gjør utdanningsløpet etter 2001 interessant for meg, er at det var da kravet om deltakelse på retreat ble innført som en del av utdanningen.

Grunntanken med intervjuene var å få frem hvordan disse prestene ville beskrive sin arbeidssituasjon, hvordan de ville beskrive menighetens og sin egen åndelighet, hvilke refleksjoner de gjorde seg rundt selve opplevelsen med å delta på retreat og hva slags verdi de selv mente at retreatoppholdene hadde hatt for dem. Det foreligger også omfattende forskning innenfor temaet, men akkurat hvordan norske metodistprester reflekterer rundt sine erfaringer med retreat, det har jeg ikke funnet noen forskning på.

For meg var dette som å gå gjennom et nytt landskap med et gammelt kart. Jeg hadde selv opplevd retreat for første gang i februar 2020, helt uforberedt på det jeg skulle være med på. Var det sånn for de andre også? Og hadde de hatt nytte av den erfaringen i ettertid? Kartet over menigheter og åndelighet i Metodistkirken i Norge kunne ikke fortelle meg noe om det. Vi vet fra annen spiritualitetsforskning at mye er i endring, både med tanke på menighetenes og prestenes åndelighet. Hvordan er bildet i mitt kirkesamfunn?

1.2 Faglig sammenheng og problemstilling

Denne masteroppgaven skrives i forbindelse med et masterstudium i teologi ved MF Vitenskapelig Høyskole. Studiet for metodistisk presteutdanning ble opprettet i samarbeid mellom Metodistkirkens Teologiske Seminar og MF i 2001. Som studium er det tett knyttet opp til luthersk presteutdanning, men med noen krav til egne fag. Deriblant et krav om å delta på to ukelange, kontemplative retreats.

Det er dette særtrekket ved metodistprestenes utdanningsløp jeg er interessert i å se nærmere på. Målet er å få et innblikk i hva prestene selv tenker om retreat-delen ved den utdanningen de har tatt, og hører til under fagdisiplinen praktisk teologi.

Mitt forskningsspørsmål er derfor: «Hvordan reflekterer prester i Metodistkirken i Norge i dag rundt egen erfaring med retreat og kontemplativ spiritualitet?»

1.3 Forskningsdesign - avhandlingen i miniatyr

Det teoretiske grunnlaget for denne avhandlingen konsentrerer seg om teorier knyttet til spiritualitet og teorier knyttet til begrepet ansvarlig ledelse. Selve spiritualitetsbegrepet står sentralt, ikke minst med forskningsbidrag fra Philip Sheldrake og Harald Olsen. I møte med presters åndelighet er det særlig Tone Stangeland Kaufmans bok «A New Old Spirituality» som har bidratt til å gi teoretisk kunnskap som kan brukes til å tolke og forstå. Jeg vil vise hvordan hennes forskning er plassert i norsk sammenheng før jeg tar en grundigere gjennomgang av hennes to hovedargument samt gir et oversiktsbilde av noen av de viktigste funnene.

Mitt valg om å inkludere en spesifikk definisjon av ansvarlig ledelse blir begrunnet gjennom å forklare både hvorfor dette står sentralt i min avhandling og hvorfor jeg valgte nettopp den definisjonen jeg valgte. Her er det Berit Foss som har foretatt hermeneutisk forskning som jeg synes treffer godt i den sammenhengen jeg studerer. Hennes forskning blir plassert i en historisk og forskningsmessig ramme, og blir redegjort for helt frem til hennes universelle teorimodell for ansvarlig ledelse. Siden hun ikke tilbyr en kortfattet definisjon av ansvarlig ledelse, runder jeg av min presentasjon av hennes forskning med mitt eget forslag til hvordan en slik definisjon basert på hennes modell kunne se ut.

I kapittel 3 blir de valgene jeg har tatt for arbeidsmetode og fremgangsmåte gjengitt, med teoretiske og etiske begrunnelser knyttet til bruk av dybdeintervju som arbeidsredskap. Andre forhold som virker inn på avhandlingen og som kan utgjøre normativ påvirkning blir også presentert og reflektert rundt; valg av deltakere, rammene for intervjuene, transkribering og annet som påvirker forskningens kvalitet. Hovedtanken har vært å vise mest mulig transparens i forskningen.

Selve analysen presenteres ut fra de ulike temaene jeg har bedt informantene fortelle om og starter med en nær beskrivelse av prestenes arbeidshverdag. Deretter følger en grundig

gjennomgang av menighetens og prestens åndelighet før jeg gjengir prestenes refleksjoner rundt retreatopplevelsen.

I diskusjonskapitlet peker jeg på hovedfunnene i analysen for å bruke det som struktur når jeg drøfter de hovedargumentene som jeg ønsker å løfte frem gjennom denne avhandlingen.

1.4 Avhandlingens struktur

Etter denne innledningen følger avhandlingen følgende struktur: Kapittel 2 er dedikert til teorien som skal belyse mine argumenter, mens kapittel 3 beskriver og begrunner arbeidsmetodene. Selve empirien, analysen og presentasjon av funn, legges frem i kapittel 4, 5, 6 og 7 og er denne avhandlingens primærmateriale. I kapittel 8 vil jeg løfte frem mine hovedargument, drøfte dem i lys av teorien og primærmaterialet og samle alt i en konklusjon.

2 Teori

Det teoretiske grunnlaget for denne avhandlingen er hentet fra spiritualitetsforskning og fra forskning på ansvarlig ledelse. Jeg vil gi en grundig redegjørelse for hvorfor og hvordan jeg valgte ut disse. Bruken av teori i arbeidet med denne avhandlingen har hele tiden stått i samspill med analysen, og behov for teori har meldt seg etter hvert som begreper i analysen har blitt viktige for min forståelse av empirien.

Sånn sett blir begrepene selve bindeleddet mellom empiri og teori¹, men utviklingen av dette har foregått i en vekselvirkning. Det vil si at noen begreper har oppstått i møtet med empirien og fått meg til å lete i annen forskning etter hvordan de kan brukes, mens andre begreper har vært del av mitt teoretiske utgangspunkt og fungert som veivisere til fenomener jeg har søkt etter i intervjuene. Denne abduktive tilnærmingen har vært en kontinuerlig gjentakende prosess i arbeidet.² Dette er også tematisert i metodekapitlet.³

Det er gjort mye forskning på spiritualitet generelt og også spesifikk forskning på hvordan det åndelige livet til prester skal forstås. Her vil jeg først sortere i begrepet *spiritualitet* for å kunne bruke det som et godt verktøy i mitt eget arbeid. Deretter vil jeg presentere forskning på presters spiritualitet i norsk sammenheng.

2.1 Teori om spiritualitet

Kva blir betre forklart ved å kalla heile totaliteten av kristeleg liv og kristeleg-religiøse uttrykksformer for «spiritualitet», når vi heile tida har hatt ord som «fromleik», «kristenliv», «trusliv» og – om ein vil – «åndeleg liv», til dette formålet? (Aadnanes 2012)

Jeg lar et litt negativt ladet spørsmål stå som innledning til dette kapitlet, på tross av at jeg er uenig med Aadnanes og selv vil bruke begrepet *spiritualitet* i denne avhandlingen. Jeg tror nemlig Per Magne Aadnanes setter fingeren på et spørsmål som mange stiller seg og derfor er relevant å gi et svar på.

---

¹ Thagaard 2018, 186

² Thagaard 2018, 184

³ Se kap. 3

2.1.1 Hvorfor *spiritualitet* og ikke *fromleik*?

Den katolske engelske teologen Philip Sheldrake konstaterer at den allmenne forståelsen av ordet *spiritualitet* er et produkt av vår tid.⁴ Samtidig peker han på at *spiritualis* originalt er et bibelsk begrep og en latinsk oversettelse av det greske pneumatikos som peker på det som er spirituelt. Det spirituelle står da ikke som en motsetning til det fysiske, men til det verdslige, altså som det motsatte av Guds ånd.⁵ Så en spirituell person var en som søkte å leve under Guds innflytelse.⁶ I moderne språk ble spiritualitetsbegrepet brukt om personer som søker etter det hellige i en selvrealiseringsprosess, noe som etter hvert ble satt opp som en motsetning til tradisjonelle religioner. Derfor konstaterer man at *spiritualitet* i dagligtale er et vidt begrep som kan omfatte både kristen spiritualitet, annen religiøs spiritualitet og ikke-religiøs spiritualitet.⁷

Sheldrake påpeker at eldre teologi var konstruert i logiske og rigide postulater med lite rom for menneskelig erfaring. Dette formet en like strukturert teori om det åndelige liv som noe adskilt fra menneskets erfaringer og dermed også fremmedgjort fra natur.⁸ Så når religionsforskningen i dag ønsket å inkludere erfaring, følelser, kropp, ritualer – ikke bare tro og viten – i beskrivelsen av mennesket søken etter å leve under Guds innflytelse, skjer det et skifte, ikke bare i ordbruken, men i måten å studere det kristne livet på. Sheldrake mener det skjer det en utvikling fra «... det statiske begrepet *åndelig teologi* til det mer dynamiske *spiritualitet*». (Olsen 2012, 22)

Studiet av menneskets søken etter Gud må altså inkludere mennesket som en helhet av kropp, sjel og ånd. Et menneske som erfarer og handler i forhold til denne verden.⁹ De gamle begrepene for kristen spiritualitet blir derfor mangelfulle, både ved at de kommuniserer noe av den arven av rigide postulater som Sheldrake henviser til, men også ved at de faktisk ikke omfatter det vi faktisk ønsker å snakke om; hele mennesket i sin søken etter Gud. Så mitt svar på Aadnanes' spørsmål vil være at det ikke er likegyldig om kirken bruker gamle eller nye begreper, for søken etter Gud har et erfaringsbasert språk som signaliserer et helhetlig syn på

---

⁴ Sheldrake 2012, 23

⁵ Se for eksempel 1. Korinterbrev 2, 6-16

⁶ Sheldrake 2012, 24

⁷ Olsen 2012, 24

⁸ Sheldrake hos Olsen 2012, 21

⁹ Se McGuire hos Olsen 2012, 22

mennesket, og ved å kommunisere i gammel terminologi besvarer kirken bare deler av den søken.

Eller, som Harald Olsen sier det:

Å avstå fra å forholde seg til begrepet og de fenomenene som det er ment å favne, vil være å avskjære seg fra å forstå viktige sider ved dagens religiøse og livssynsmessige utvikling. (Olsen 2012, 22)

2.1.2 Hvordan definere *spiritualitet*?

Men fortsatt står vi igjen med en utfordring om å definere *spiritualitet* på en måte som faktisk kommuniserer det vi ønsker å si. Noe vil også være avhengig av hva definisjonen skal brukes til. Tone Stangeland Kaufman og Kristin Graff-Kallevåg kaller *spiritualitet* for et «elastisk» begrep.¹⁰ Min assosiasjon til den måten å formulere det på er at det både kan oppfattes som smidig og tilpasningsdyktig, men dermed også litt uhåndgripelig. Behovet for en presis definisjon er altså nødvendig, nettopp fordi begrepet er «elastisk» nok til å kunne brukes ulikt i ulike sammenhenger. Jeg konsentrerer meg her om definisjon av kristen *spiritualitet*.

Harald Olsen konstaterer at det finnes like mange definisjoner som forfattere, men ser også at det er noen nøkkelbegreper som går igjen. Han konkluderer med følgende definisjon:

Spiritualitet er troens *ytringsformer* og *manifestasjoner* slik de kommer til uttrykk i menneskers liv, i deres individuelle og kollektive handlinger i møte med det omgivende samfunn og dets kultur, i søken etter å gi troen autentiske uttrykk i samtiden, og slik de gjennom praksis og erfaring er nedfelt i mønstre og tradisjoner gjennom tidene. (Olsen 2012, 25)

Tone Kaufman har presentert en definisjon som sier at *spiritualitet* er «måten den enkelte erfarer relasjonen til Gud og nærer og uttrykker sin tro på med en særlig vekt på kristne praksiser». (Kaufman 2018, 26) Hun refererer blant annet til Meredith McGuire som sier at *spiritualitet* i vid forstand kan defineres som levd, erfart og praktisert religion, eller «religion-as-lived».¹¹

---

¹⁰ Graff-Kallevåg og Kaufman 2018

¹¹ Se McGuire hos Graff-Kallevåg og Kaufman 2018, 31

I min avhandling vil jeg særlig legge vekt på selve samhandlingen mellom mennesker, ikke minst på hvilken måte menighetens behov for veiledning kan være styrende for prestens spirituelle handlingsrom. Dette synes jeg er et aspekt som tydeligst blir poengtert i Harald Olsens definisjon. Der peker han eksplisitt på at individuelle og kollektive handlinger er i samspill når man definerer egen spiritualitet, både slik dette samspillet vises i møte med samtidens kultur og i møte med felles tradisjoner og mønster. Olsens definisjon vil derfor være mitt utgangspunkt for bruken av begrepet spiritualitet i denne avhandlingen.

Rent tekstmessig velger jeg her å bruke ordene *åndelig* eller *åndelighet* som synonymmer til *spirituell* og *spiritualitet*, fordi det gir meg en mulighet til å variere språket. Jeg mener det kan forsvares som et språklig virkemiddel, ikke minst siden «åndelig» er den norske oversettelsen av det engelske «spiritual». Eksempelvis sier vi «åndelige sanger» der man i engelsk snakker om «spirituals». Norsk språkråd uttaler at de to ordene «burde være» synonyme, men at de i ulike kontekster vektlegges forskjellig.¹² Særlig ser man et skille der «ånd» er det motsatte av «legemlig», kontra der «ånd» er det motsatte av «verdslig». Eksempelvis vil en lege omtale en pasients «åndelige behov», ikke «spirituelle behov». Det er ikke uproblematisk å bruke begrepene synonymt, og der det er forskjeller i meningsinnhold, vil jeg benytte det som er mest sakssvarende. Men der man kan snakke om åndelighet som kristen spiritualitet eller kristen spiritualitet som åndelighet, benytter jeg muligheten til å variere språket og bruke dem synonymt.

2.1.3 Spiritualitet i praksis – ulike uttrykk

Valg av definisjon av spiritualitet vil kunne påvirke mitt syn på hvordan ulike uttrykk for tro kan tolkes. Ulike mennesker uttrykker sin tro forskjellig, og i forskjellige tradisjoner vil man vektlegge sider ved åndelighet ulikt. Jeg tenker altså at mitt syn på hva spiritualitet er, preger mitt syn som forsker i møte med informanter, men også min holdning til andre menneskers åndelige behov generelt og min måte å forstå hva slags uttrykk for åndelighet som preger et kirkesamfunn.

Harald Olsen konstaterer at et vidt syn på hva spiritualitet er, betyr at man må ha øynene åpne for et stort mangfold av uttrykk for spiritualitet.¹³ Han henviser til at det finnes en rekke ulike

---

¹² Språkrådet, «Spiritualitet og åndelighet»

¹³ Olsen 2012, 27

uttrykk for spiritualitet og en rekke måter å kategorisere åndelige uttrykk på, inndelt etter ulike kriterier. Han tilbyr selv et utkast til typologi som er ment å samle ulike fellestrekk basert på en fenomenologisk tilnærming.¹⁴ Den viser, mener Olsen, hvordan ytringsformene til viss grad lar seg kategorisere, også på tvers av konfesjoner og tradisjoner. Han legger vekt på at han ikke går ut fra strenge skillelinjer, men heller en sammenblanding av uttrykk i både enkeltpersoner og i miljøer.

Han kaller de fem typologiske fremstillingene for *verbal/rasjonell spiritualitet*, som kjennetegnes av en hovedvekt på forkynnelse og troen som rasjonelt tilgjengelig, *kontemplativ spiritualitet*, som vektlegger det indre åndelige liv og søker den stillheten som gir rom for dette, *karismatisk spiritualitet*, som karakteriseres med vektlegging av nådegaver, gjerne med stort rom for følelser og ekstroverte ytringsformer, *estetisk/rituell spiritualitet*, hvor symbolhandlinger, liturgi og estetiske uttrykk vektlegges og *handlingsrettet spiritualitet*, som er det som vi forbinder med diakoni og etisk gode handlinger.¹⁵ Jeg mener denne type inndeling er en god måte å klargjøre mangfoldet av uttrykk når dette skal beskrives.

Det empiriske materialet vil altså tolkes ut fra denne forståelsen av hva spiritualitet er, hvor uttrykkene spenner fra det verbal/rasjonelle til det handlingsrettede. Siden Olsens teori i seg selv representerer en bred forståelse av spiritualitet, kan hans oversikt bidra til mer enn en systematisering av utsagn fra mine informanter, den kan også være en verdifull diskusjonspartner i mitt møte med det prestene forteller om sin egen spiritualitet.

2.1.4 Forskning på presters spiritualitet

Hvordan prester lever sine åndelige liv, hvordan de reflekterer rundt egen spiritualitet og hvilken betydning deres rolle som prest og ansvarlig leder har i den åndeligheten, er spørsmål som melder seg i møte med det empiriske materialet. For å finne et sammenligningsgrunnlag å tolke intervjuene på, vil jeg presentere forskning som har berørt noen av de samme spørsmålene.

Hvis vi går elleve år tilbake i tid, ser vi at man kunne konstatere at «Norske publikasjoner er få og uensartede» (Johannesen 2010, 4) Det ble henvist til en artikkelsamling fra 1990 som allerede da var for gammel for å gi et godt bilde av det den skulle vise: pastoral spiritualitet i

---

¹⁴ Olsen 2012, 27

¹⁵ Olsen 2012, 28

dialog med kirkens klassikere. Derimot la man større vekt på Laugeruds betenkning til Kirkemøtet i 1999¹⁶. Dette kirkemøtedokumentet startet prosjektet «Menigheten i møte med den åndelige lengsel», og viste en utvikling som tok kontemplativ spiritualitet inn i pastoral spiritualitet i stadig større grad. Johannesen konstaterte i 2010 at man så «... hvordan forestillingene om den pastorale spiritualitet går i retning av å knyttes opp til slike [kontemplative] former for øvelser.» (Johannesen 2010, 6)

Når det så skulle henvises til empirisk forskning på pastoral spiritualitet, pekte man på Harald Olsens forskning der Olsen konkluderte med at den pastorale spiritualiteten var i endring og at den endringen gikk i mer kontemplativ retning. Den gamle pastoralteologien som i hovedsak ble knyttet til forvaltning av nådemidler og til å være forankret i Luther, ble dermed utfordret av at prestene søkte en åndelighet som også måtte næres utenom tjenesten «... og som endatil kan komme til å stå i konflikt med den.» (Johannesen 2010, 7) Samtidig så man en videreføring av pietismen som har vært førende for norsk kirkeliv opp gjennom historien.

Sentrale personer i forskning rundt spiritualitet var i hovedsak utenlandske stemmer; Sandra Schneiders, Gordon Lathrop, Philip Sheldrake, Linda Woodhead og Paul Heelas, for å nevne noen. Særlig den lutherske Lathrop ble løftet frem som en med fokus både på prestens oppgaver og prestens liv og Johannesen mente Lathrop representerte et syn på spiritualitet som var mer allment enn hva norsk forskning (med fokus på «monastisk influert spiritualitet») hadde fremlagt så langt, med unntak av Olsens spiritualitetstypologi.

I en note blir det nevnt noen representative eksempler på forskning av spiritualitet i Norge etter en modell av John Swinton og Harriet Mowat. En av disse eksemplene er en «... pågående avhandling om pastoral spiritualitet ved MF, med *Spiritualitet og tjeneste* som arbeidstittel.» (Johannesen 2010, 12) Den nevnte avhandlingen av Tone Stangeland Kaufman som til slutt fikk tittelen «A New Old Spirituality – A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Nordic Context» representerer det mest omfattende studiet av presters spiritualitet i Norge og er den forskningen innen spiritualitet jeg vil bruke til å drøfte hovedargumentene i min avhandling.

---

¹⁶ Se Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid, 1999

2.1.5 A New Old Spirituality? Kaufmans forskning

De to hovedargumentene til Kaufman er for det første at prestene i Den norske kirke bruker klassisk, kristen praksis for å nære sin egen spiritualitet, men at de gjør det på en ny måte som revitaliserer deres åndelige liv. Derav beskrivelsen av en «ny-gammel spiritualitet».¹⁷ For det andre argumenterer hun for at man kan definere prestenes tre hovedkilder til åndelig næring, nemlig tjenesteorientert spiritualitet, hverdagsspiritualitet og intensjonell spiritualitet.

Tjenesteorientert spiritualitet er de ulike uttrykk for åndelighet som prestene omgir seg med til daglig i kraft av å være prester med ansvar for liturgi, gudstjenester og annet. Å ha åndelige uttrykk så nært for hånden og så innarbeidet i sin egen arbeidshverdag blir fremstilt som meningsfullt, særlig i arbeid med gudstjenester, forkynnelse og i omsorgsarbeid. Denne delen av prestenes åndelighet, og særlig liturgien beskrives som en god rytme å hvile i.¹⁸

I en forlengelse av den spiritualiteten, påpeker Kaufman at prestene finner mye åndelig føde i en hverdagsspiritualitet som er så innbakt i de private, daglige rutiner at den nesten kan bli avglemt i en totalbeskrivelse av den enkeltes uttrykk for spiritualitet. Bordbønn, kveldsbønn og andre dagligdagse, ordinære uttrykk knyttet til familiens hverdag viste seg å være svært viktige for prestene. Ikke minst har det ført til en endring i deres egen åndelighet ved å oppdage en helligelse av det ordinære, enkle bønner underveis i hverdagen og en opplevelse av Gud i livet. Dette illustrerer vektleggingen av en jordnær tro «... where nothing human is foreign to God, and where God can be encountered in unexpected ways and in unexpected places.» (Kaufman 2017, 151) Når prestene søker en mer erfaringsbasert spiritualitet, sier de at det hverdagslige fremstår som en større del av deres tro enn før, og Kaufman konstaterer at vektleggingen av hverdagskristendom kan bety mye for utviklingen av en levedyktig åndelighet for prestene.¹⁹

I tillegg til hverdagens små og store moment av åndelighet, identifiseres den intensjonelle spiritualiteten. Det er den spiritualiteten som man ikke finner i hverdagslivet «av seg selv» og heller ikke møter som en del av prestedienstens arbeidshverdag. Her har Kaufman sett på hva prestene selv velger for sitt åndelige liv. Hun legger vekt på prestenes økumeniske åpenhet og at de oppsøker kontemplativ spiritualitet, gjerne i form av å delta på retreat. Videre ser hun

---

¹⁷ Se Kaufman 2017

¹⁸ Kaufman 2017, 147

¹⁹ Kaufman 2017, 172

stor interesse for åndelig litteratur som løfter frem klassisk, kristen spiritualitet, gjerne i ny drakt og gjort tilgjengelig i nye formuleringer. Den intensjonelle spiritualiteten legger vekt på erfaring, og knyttes tett opp til prestens syn på seg selv som et redskap som må vedlikeholdes for å fungere i sin rolle.²⁰

Dette er løftet frem som prestenes bevisste ivaretagelse av seg selv og sine åndelige behov. Å ha en inkluderende og økumenisk innstilling til kristen spiritualitet hvor man gjerne kombinerer karismatiske og kontemplative uttrykk, omtales av prestene som en «bred» åndelighet.²¹

Det fjerde kapitlet i analysen, beskriver bønn som en sentral del i prestenes åndelighet. Det speiler både prestenes kommunikasjon med Gud og deres samvær med Gud. Bønn blir i hovedsak beskrevet som noe man *er* i, i større grad enn noe man *gjør*, men begge deler gjør seg gjeldende. Bønnelivet beskriver også steder for bønn og en kroppslig dimensjon som særlig knytter prestenes åndelighet tettere til «retradisjoneringen» som er en del av Kaufmans argument.²² Rituelle dimensjoner ved bønn, pilegrimsvandring, meditasjon, og estetiske uttrykk i bønnelivet og i spiritualiteten generelt blir eksempler på hvordan gamle uttrykk for tro blir viktige.

Analysens andre del tar sikte på å gi en dypere forståelse av «... the dynamics between embedded and intentional approaches of clergy spirituality.» (Kaufman 2017, 245) Her setter Kaufman opp fire typologier som hun bruker som utgangspunkt for å beskrive samspillet mellom de ulike uttrykkene for åndelighet som prestene har beskrevet.²³ Ved å se på hvilke idealer prestene har for hva som er et sunt, åndelig liv og sammenligne med hva som er den faktiske praksisen for åndelighet, finner Kaufman en diskrepans som hun mener er relevant for hvordan vi forstår prestenes åndelighet.

Der hvor det er lite spenning mellom ideal og praksis, er prestene fornøyd med sitt åndelige liv. Det gjelder eksempelvis de som har høye krav til egen åndelighet som de kan kombinere med god disiplin, og det gjelder de som er tilfreds med de uttrykkene for åndelighet som de bruker i hverdagsliv og i sin prestedtjeneste. Det er en dynamikk mellom innbakte og mer

---

²⁰ Kaufman 2017, 204

²¹ Kaufman 2017, 178

²² Kaufman 2017, 242

²³ Kaufman 2017, 249

bevisst søkte uttrykk for åndelighet og begge deler krever en viss innsats i vilje og handling for at de ikke skal ende opp som uopnådde idealer som gir dårlig samvittighet. Kaufmans typologi er altså et redskap for å karakterisere hvordan informantene forholder seg til Gud og uttrykker og fostrer sin tro.²⁴

For min del vil hennes teori være verdifull ved at jeg kan sammenligne mine funn med hennes og dermed få et teoretisk rammeverk å tolke funnene i. Forskning som dette er ikke først og fremst en målbar enhet, men en måte å sette ord på hvilke refleksjoner prestene gjør seg, systematisere dette og tegne et bilde av både fellestrekk og ulikheter. Altså plassere prestenes utsagn i en sammenheng. Denne delen av analysen vil bli sammenlignet med Kaufmans funn og mine argument vil bli testet mot hennes teorier om hva det er som former prestenes spiritualitet. Verdifull forskning gir en forståelse av hva som skjer med spiritualiteten til kirkelige ansatte i Norge og særlig i Den norske kirke. Mitt blikk i denne avhandlingen er ment å utvide den forståelseshorisonen til å gjelde også kirkelige ansatte i Metodistkirken.

2.2 Teori om ansvar og ledelse

*Det finnes neppe én eneste side ved menneskets handlingsliv
hvor ikke ansvar i en eller annen forstand gjør seg gjeldende. (Svendsen 2017)*

Utsagnet fra filosof Lars Fr. H. Svendsen fant jeg i forbindelse med et søk på internett etter en definisjon på begrepet *ansvar*. Jeg fikk bokstavelig talt hundre millioner treff, noe som blir en illustrasjon på nettopp det Svendsen sier her; ansvar – i en eller annen form – gjør seg gjeldende i hver eneste side av menneskets handlingsliv.

2.2.1 På leting etter ansvar

Grunnen til at jeg søkte etter en definisjon av begrepet ansvar, var noe jeg oppdaget i møte med informantene. Ved flere gangers gjennomlesning, koding og kondensering av de transkriberte intervjuene, merket jeg meg at flere av informantene pekte på *fraværet av ansvar* som en nøkkilverdi i møte med retreat. De sa på ulike måter at det var en viktig forutsetning for at de skulle få et utbytte av retreat. Paradokset for meg, var at hele deres beskrivelse av sin

---

²⁴ Kaufman 2017, 264

egen arbeidshverdag og hvordan den flettes sammen med menighetens åndelighet, er en beskrivelse av ansvar og ledelse.

Når prestens rolle er å være åndelig og stedlig leder og å ta ansvar for menighetens åndelighet, blir det slående at de selv peker på hvor viktig det er for dem å slippe ansvar når de skal søke sin egen åndelighet. Nå var informantens utsagn spesifikt knyttet til hva som gjorde *retreat* verdifullt. Likevel var dette et interessant paradoks som jeg ønsket å finne ut av og som jeg tenkte kunne representere et verdifullt blikk på relasjonen mellom prestenes arbeid og åndelighet.

Det var selvfølgelig helt umulig å forholde seg til hundre millioner treff. Dermed måtte jeg sortere litt for å finne hvilken del av ansvarsbegrepet jeg ønsker å bruke. I et søk på Google Scholar brukte jeg derfor kombinasjonen «Ansvarlig ledelse», fordi jeg tenkte at prestenes ansvar for menighetens åndelige liv først og fremst knyttes til deres ledelse. Da merket jeg meg noe som overrasket meg. Av de ca 48.000 henvisningene til ulike artikler, tidsskrifter, bøker og sitater, var over halvparten relatert til helse. Jeg antok at de mange henvisningene kunne være en indikator på at ansvarlig ledelse er høyt på dagsordenen innen helsefag. Jeg søkte derfor videre i helsefaglige utgivelser for å se om det kunne finnes definisjoner på ansvarlig ledelse som kunne speile et helhetlig menneskesyn.

Min tanke var at en slik definisjon av ansvarlig ledelse kunne ha større overføringsverdi til en kirkelig sammenheng enn eksempelvis det en bedriftsøkonomisk måte å tolke begrepet på ville ha. Det er nok ulik grad av stress i et presteyrke, og noen ganger kan sikkert økonomiske og organisatoriske krav være svært fremtredende. Jeg tror likevel definisjonen av ansvarlig ledelse blir mangelfull om den kun har et organisatorisk blikk og ikke speiler et helhetlig menneskesyn.

I søket etter et teoretisk grunnlag for forståelse av ansvar og ledelse, valgte jeg derfor bort teorier som først og fremst henvendte seg til næringsliv. På den måten kom jeg frem til Berit Foss, en norsk høyskolelektor som har skrevet avhandlingen «Ledelse – en bevegelse i ansvar og kjærlighet»²⁵. Hennes bidrag innen caring science er først og fremst å gi en teoretisk ramme til forståelsen av begrepet ansvarlig ledelse i et medmenneskelig perspektiv.

---

²⁵ Se Foss 2012

2.2.2 Ulike forskningstradisjoner rundt ledelse

For å presentere Berit Foss sin teori, vil jeg først forklare hovedtrekk ved forskning innenfor ansvar og ledelse og vise hvor i det landskapet Foss befinner seg. Det vil si å gi en generell oversikt over utviklingen av ledelsesteorier og en kortfattet beskrivelse av ledelsesteorier innenfor caring science eller «vårdvitenskap», som hun selv bruker.

Innenfor ledelsesteoretiske tradisjoner har det vært et skille mellom europeisk og amerikansk tradisjon. Det amerikanske «management» bygger på en leder med et direkte og personlig engasjement, der lederens kompetanse spiller en avgjørende rolle for organisasjonens effektivitet og fremgang.²⁶ En slik ledelsestradisjon er knyttet til ledelse som et eget fag, en ekstern påvirkning for å mestre usikre omgivelser og utvikle organisasjonen.

Den europeiske tradisjonen går mer i retning av at organisasjonen har et sett med ulike fagpersoner, og en av dem som *kan*, får ansvar for å lede de andre i ulike prosesser. I europeiske teorier legges det vekt på at lederen «inngår som en del av et sosialt system» og en følge er at ledelse delvis vil handle om å forstå dette systemet og finne muligheter for ledelse der.²⁷ Det som har hatt sterkest påvirkning – også i Europa – i etterkrigstiden, er det amerikanske synet.²⁸

Hvis man ser utviklingen av ledelsesteorier fra slutten av 1800-tallets rasjonalisme, via 1900-tallets modernitet til 2000-tallets postmodernitet, ser man en stadig større erkjennelse av at bestemte sosiale og kulturelle prosesser fungerer avhengig av tid og sted. Dette øker etterspørselen etter managerialisme²⁹

De postmoderne ledelsesteoriene er mange og sammensatte, men begrep som New Public Management og Autentisk ledelse setter en standard med sammensatte lederroller og ledelse som en del av avanserte prosesser.³⁰ Berit Foss konkluderer med at selv om det har skjedd en utvikling mot et mer demokratisk og humanistisk innhold, er det formålsrasjonelle likevel styrende innenfor managementteorier. «Ledelse er et begrep som er knyttet til en

---

²⁶ Foss 2012, 44

²⁷ Foss 2012, 45

²⁸ Foss 2012, 47

²⁹ Strand, gjengitt av Foss 2012, 52

³⁰ Foss 2012, 55-56

organisasjonsmessig kontekst, hvor ledelse er nær relatert til måloppnåelse og effektivisering av organisasjonen», sier Foss.³¹

Her er det på sin plass å stille spørsmål ved om det er rett å da helt overse *ansvarlig ledelse*, slik det defineres innenfor den teoritradisjonen som tross alt har størst «markedsandel» og størst anerkjennelse. Vi ser jo mange relevante ledere i ulike sammenhenger uttale seg kritisk til hvordan ansvar og ledelse utføres.³² Til det vil jeg først bemerke at en akademisk tilnærming til slike utsagn, muligens ville plassere de kritiske stemmene i en mer humanistisk tradisjon. For det andre viser Foss selv til verdien av mål og rasjonell ledelse, slik ledelse relateres til måloppnåelse og effektivisering av en organisasjon.³³ Men da blir det ekstra relevant å påpeke forskjellene mellom ulike *forskningsområder* og velge en definisjon som søker å definere forhold som er relevante for oss. Det er ingen grunn til å anta at forskning på ledelse innen eksempelvis bedriftsøkonomi er direkte overførbart til hva det vil si å være leder i en menighet.

I min søken etter forskning som kan sette ledelse i et perspektiv jeg mener vil berøre presters hverdag, finner jeg Foss sin systematisering avklarende: ut fra et valgt forskningsområde kan man identifisere et teoretisk perspektiv.³⁴ Hennes forskningsområde er caring science og ledelsesteorier innenfor den tradisjonen «representerer en normativ motvekt til managementlitteraturen». (Foss 2012, 60) Her fremstilles eksempelvis økonomisk ansvar som viktig, mens omsorg fremstilles som den *grunnleggende* verdien.³⁵ Ledelsesteorier som kan knyttes til caring science er blant annet Terese Bondas teori om karitativt lederskap³⁶, Marilyn Anne Rays etiske teorier³⁷ og Madeleine M. Leiningers kulturelle omsorgsteori.³⁸

Forskningsområdet caring science kan tilby ledelsesteorier som samsvarer mer med grunnleggende verdier i en menighet. Innenfor caring science utformer Berit Foss en universell modell for ansvarlig ledelse, altså med tanke på å kunne overføres til andre

---

³¹ Foss 2012, 60

³² Se eksempelvis Fagforbundets forelesere 28.11.18

³³ Se intervju i Ukeavisen ledelse, nr. 32, 31.08.12

³⁴ Foss 2012, 66-67

³⁵ Foss 2012, 60

³⁶ Foss 2012, 56

³⁷ Foss 2012, 56-57

³⁸ Foss 2012, 58

sammenhenger enn innenfor helse³⁹, og det kan tilby forskning innen praktisk teologi et verdifullt hjelpemiddel for å forstå samspillet mellom prestens rolle og prestens åndelighet.

2.2.3 Berit Foss og ansvarlig ledelse

Berit Foss definerer sin tilnærming til ansvarlig ledelse med tre forskningsspørsmål: Hva er ledelse? Hva er ansvar? Hva er danning? Disse tre elementene setter hun sammen i et gjensidig avhengighetsforhold når hvert av begrepene skal forklares.

Ledelse blir først og fremst knyttet til «å sette i bevegelse» eller «føre i en retning». Hun peker på at det finnes mange teorier om ledelse som eget fag og forskningsområde, men lite i en ontologisk sammenheng.⁴⁰ Hennes vinkling er imidlertid at ledelse nettopp handler om å gi retning i et liv og dermed bør relateres til hva mennesket dypest sett er. Eksempelvis nevner hun hvordan ledelse er makt til å endre samfunn, noe som kan få konsekvenser for menneskers liv.⁴¹ Konsekvensen er at ledelse må ses på som noe som gir bevegelse og retning til «den menneskelige substans», like mye som det gir bevegelse og retning til ytre strukturer.⁴²

Videre viser hun til begrepet *ansvar* også tolkes som et ytre ansvar, at det rettes stor oppmerksomhet mot hvordan ansvar utøves og at det i mindre grad blir forsket på hva ansvar er.⁴³ Selve ordet har en etymologi som beskriver en relasjon: An-svar er å svare an, altså å gi et motsvar. Et motsvar blir ikke gitt uten saklig grunn, men som et resultat av at to parter har en relasjon hvor den ene ber om et svar og den andre svarer. I dagligtale tolker vi ofte ansvar som at man utfører de oppgavene man forventes å utføre, men det blir en ytre utøver-rettet måte å bruke begrepet. Foss mener at ansvar som kun rettes mot ytre strukturer, svikter det medmenneskelige aspektet som er selve kjernen i det å ta ansvar, nemlig å stå i en relasjon.

At Foss bruker *danning* som begrep er uvanlig i ledelsesteorier. Men i den humanvitenskaplige forskningstradisjonen er det et sentralt begrep og Foss argumenterer for at danning har en naturlig plass i forståelse av ledelse og ansvar⁴⁴. Også her er det et indre og et ytre aspekt, og i dette tilfellet skiller hun mellom *dannelse* og *danning*. Dannelse kan

---

³⁹ Foss 2012, 4 og 69

⁴⁰ Foss 2012, 13

⁴¹ Foss 2012, 14

⁴² Foss 2012, 104

⁴³ Foss 2012, 14

⁴⁴ Foss 2012, 15

betraktes som at ulike sider ved en person vises i sin edleste form, altså at man viser dannelse. Danning, derimot, viser til en indre foredlende prosess som ikke kan «oppnås ved metoder eller måles i resultater»⁴⁵ Ifølge Foss er danning en utvikling og en modning. Dette ligger veldig nært det man i teologisk sammenheng omtaler som *formatio*.⁴⁶

På den måten viser hun at de tre begrepene har det til felles at de har *bevegelse* og *retning*. Dermed har hun ikke bare knyttet begrepene sammen, men også vist hvilke egenskaper som fremtrer når man tolker begrepene i lys av indre bevegelse og retning. Hun konkluderer med at «ledelse er noe annet alene enn om det er relatert til ansvar og danning», og sier at «ledelse i sammenheng med ansvar og danning kan bidra til at mennesket verdsettes og kan fremstå som menneske, og ikke som et redskap eller middel for å effektivisere organisasjoner.»⁴⁷ Det er først når disse tre begrepene henger sammen at man kan snakke om ansvarlig ledelse, ifølge Foss. Man må altså ta aktivt del i hva medmennesket er og jobbe for å gi bevegelse og retning til dette.

I kapitlet som heter «Mot ansvarlig ledelse» går Foss systematisk til verks for å hente frem substansen i Levinas' teorier om ansvar og Gadammers teorier om danning for å knytte dem til en samlet beskrivelse av ansvarlig ledelse.⁴⁸ Det er ikke rom for å gjengi hele oppbygningen, men jeg ønsker å løfte frem noen av de titlene hun bruker som teser om ansvarlig ledelse.

For det første peker hun på at ansvarlig ledelse er en naturlig del av menneskets væren. Hun viser til at ethvert menneske har en kraft i seg som trenger en bevegelse og en retning og at ansvarlig ledelse er å gi dette, slik at den andre kan «... bli mer menneske.» (Foss 2012, 117) Videre sier hun at ansvarlig ledelse er danning til ansvar, siden danning er ansvarets og forståelsens bevegelse og retning.

Hun beskriver ansvarlig ledelse som «nestekjærlighet», «å tjene i ydmykhet» og at «ansvarlig ledelse er sårbarhet og lidelse ved andres lidelse.» Sagt med andre ord er ansvarlig ledelse solidaritet med den svakere. Da må man, sier Foss, være villig til å gi avkall på egen stolthet og egne behov, for andres skyld. Her kommer hun også inn på at ledelse er å la seg berøre;

---

⁴⁵ Foss 2012, 16

⁴⁶ Se Vidar L. Haanes 2008, 168 ff

⁴⁷ Foss 2012, 17

⁴⁸ Foss 2012, 103 ff

lederen skal ikke påta seg den andres lidelse, men bli berørt av den og la den styre mine valg som leder. (Foss 2012, 105)

Her vises det tydelig at Foss har sin bakgrunn som sykepleier og at hennes tanker om ansvarlig ledelse henger sammen med hennes menneskesyn og hennes syn på lidelse og helse. Menneskesynet i vårdvitenskapen er formulert som et aksiom om at mennesket i grunnen er en hellig enhet av kropp, sjel og ånd og at den helligheten er nært relatert til menneskets verdighet. Dette kan ikke uten videre tolkes som et religiøst syn på mennesket, men heller et speilbilde av det man snakker om når man eksempelvis etterspør legens engasjement for pasientens «åndelige liv». Tanken om det «udelbare» mennesket får betydning for relasjonen til medmennesker, ikke minst i ledelse, og det blir sagt at selve denne verdigheten består i «å tjene i kjærlighet og å være til for den andre.»⁴⁹

Berit Foss utformer altså ikke teorier om ansvar for seg og ledelse for seg. Og hennes definisjon av ansvarlig ledelse er omfattende og detaljert; som del av menneskets væren, som danning til ansvar, som nestekjærlighet og tjeneste i ydmykhet, som lidelse ved andres lidelse, som kraft, vilje, relasjon og nærhet i fellesskap. I alt 10 punkter utgjør det hun kaller en universell teorimodell om ansvarlig ledelse.⁵⁰

Ut fra Foss' vårdvitenskapelige redegjørelse av begrepene *ansvar*, *ledelse* og *danning*, samt det innbyrdes avhengighetsforholdet mellom disse, vil jeg med stor respekt samle hennes universelle teorimodell om ansvarlig ledelse i et utkast til definisjon av ansvarlig ledelse:

Ansvarlig ledelse er den del av menneskets væren som i nestekjærlighet ydmykt ivaretar egen og andres verdighet ved å gi medmenneskers iboende kraft bevegelse i retning av vilje til ansvar og danning.

Jeg vil la den definisjonen utgjøre grunnlaget for hvordan jeg tolker informantenes refleksjoner rundt ansvar og presterolle i møte med egen og andres åndelighet i denne avhandlingen.

---

⁴⁹ Foss 2012, 31

⁵⁰ Foss 2012, 181

3 Metode

De metodiske valgene jeg har gjort for å innhente materialet, systematisere og analysere det, er avgjørende for hvordan forskningen skal forstås. Det er spesielt viktig for meg å vise en transparens i arbeidet for å gi den kritiske leser et godt grunnlag til å vurdere kvaliteten i arbeidet.⁵¹ Eller som Repstad formulerer det når en kritisk leser møter en tekst: «Er dette virkeligheten, eller en frisert versjon?»⁵²

3.1 Kvalitativ forskningsmetode og bruk av intervju

Mitt mål med denne studien er å forstå hvordan prestene i Metodistkirken i Norge reflekterer rundt verdien av retreat i utdanningsløpet, og forskningsmessig fremstår da kvalitative metoder som best egnet metode for å nå det målet. I sin bok om innføring i kvalitative metoder, «Systematikk og innlevelse», sier Tove Thagaard at «*Intervju* er en særlig velegnet metode for å få kjennskap til hvordan personer som intervjues, opplever og forstår seg selv og sine omgivelser» (Thagaard 2018, 53)

For å kunne løfte frem prestenes egne tanker og refleksjoner og gi de en mulighet til å formulere seg fritt rundt et tema som involverer deres personlige forhold til åndelighet i stor grad, er det hensiktsmessig å bruke dybdeintervju. Det er subjektive tanker og opplevelser som skal analyseres, og det er viktig å bruke en metode som kan ivareta nyansene i deltakernes formuleringer best mulig. Thagaard presiserer: «De fleste kvalitative studier (...) er basert på intervju.»⁵³ og karakteriserer kvalitativ forskning som den forskning som søker etter å forstå sosiale fenomener.⁵⁴ Det er en god beskrivelse av målet for denne avhandlingen – jeg skal søke å forstå sosiale fenomener og hvordan prestene forstår seg selv og sine omgivelser.

3.2 Intervjuets struktur

For meg har det vært nødvendig å finne en god balanse mellom god struktur og fleksibilitet i forskningen, noe både Repstad og Thagaard vektlegger når de beskriver hva det vil si å være

---

⁵¹ Thagaard 2018, 188

⁵² Repstad 2007, 142

⁵³ Thagaard 2018, 12

⁵⁴ Thagaard 2018, 15

«helhetsorientert»⁵⁵ og at det først når man jobber systematisk at det er rom for å være intuitiv.⁵⁶ Det ble naturlig å jobbe med en abduktiv tilnærming til teorien og empirien. Ved å stille åpne spørsmål og la informantene styre samtalen i stor grad, ble jeg noen ganger satt på sporet av teori jeg ikke i utgangspunktet hadde forutsett å være relevant. Andre ganger kunne jeg kjenne igjen elementer fra tidligere forskning, både i terminologi og innhold. God struktur og fleksibilitet måtte derfor finne en balanse, en øvelse som i stor grad virket inn på selve intervjuene.

Intervjuene fikk derfor en semistrukturert form. Det vil si at intervjuguiden for min del representerte en oversikt over emner og forslag til spørsmål, uten at dette måtte følges slavisk. Den semistrukturerte formen åpnet for at hvert enkelt intervju kunne følge sin egen dynamikk og samtidig inkludere alt det jeg har ønsket å snakke med informantene om. Dette har vært et ideal for meg i mine forberedelser, ikke minst for å være i stand til å fange opp «... spontane, levende og uventede svar fra de intervjuede.» (Kvale og Brinkmann 2015, 163)

3.3 Etske refleksjoner rundt bruk av intervju

I møte med teorier rundt kvalitativ forskning, merket jeg meg særlig at Kvale og Brinkmann beskriver forskningsintervjuet som en «interpersonlig situasjon»⁵⁷ I dette uttrykket leser jeg noe av hvor stor betydning personligheten til begge parter i en intervjusituasjon spiller, og at jeg som forsker må være klar over hva slags samspill et intervju er. Sagt med andre ord vil samspillet et slikt intervju alltid være påvirket av hvem vi er og hva vi kan, og det er min oppgave som forsker å være klar over hvordan dette kan styre samtalen.⁵⁸

Dette inviterer til en ydmyk og kritisk holdning til mitt eget arbeid. Faren for å tillegge personer meninger de kanskje ikke har eller å tolke utsagn som noe mer gjennomtenkt enn det de faktisk var, er åpenbar. I avsnittet om forskningens kvalitet vil jeg skrive mer utdypende rundt validitet og reliabilitet, men hovedtanken retter seg mot å begrunne mine valg og analyser i størst mulig grad, slik at leseren selv kan etterprøve min argumentasjon og vurdere

---

⁵⁵ Repstad 2007, 79

⁵⁶ Thagaard 2018, 15

⁵⁷ Kvale og Brinkmann 2015, 156

⁵⁸ Kvale og Brinkmann 2015, 52

hvor godt mine tankerekker henger sammen.⁵⁹ Ved å være nøye med å begrunne valg og være åpen om hvilke prosesser som har vært styrende for mitt arbeid, håper jeg å kunne gi leseren et grunnlag for å vurdere kvaliteten på forskningsarbeidet.⁶⁰

Videre er det et poeng at deltakerne selv skal kunne kjenne igjen sin egen stemme når de leser avhandlingen, og jeg vil jobbe etter prinsippet om *overskridende erkjennelse* (Repstad s. 136) Å etterstrebe overskridende erkjennelse som ideal, er ikke målbart underveis i prosessen, men kan i hvert fall være en retningslinje for meg som skal skrive, sammenligne og analysere intervjuer.

Et annet moment ved bruk av semistrukturerte intervjuer er hva slags avtaler man har inngått på forhånd. I dette arbeidet har jeg innhentet et informert samtykke i tråd med NSD sine retningslinjer⁶¹, men det samtykket er basert på en gjensidig forståelse av hva jeg som forsker på forhånd har sagt at samtalen skal handle om og hvilken sammenheng jeg ønsker å forske på. Dersom den intuitive samtalen fører forskningen bort fra den opprinnelige avtalen, kan det argumenteres for at den intervjuede ikke var tilstrekkelig informert til å gi et faktisk samtykke til forskningsdeltakelsen. Dette er en problemstilling som jeg har holdt høyt og som har hjulpet meg å sørge for at forskningen ikke avviker fra de opprinnelige forutsetningene.

Likevel er det rom for variasjoner, og i det handlingsrommet ligger noe av selve verdien ved det semistrukturerte intervju i kvalitativ forskning. Det er neppe sannsynlig at en annen forsker vil kunne gjennomføre de samme intervjuene helt likt og komme frem til eksakt samme resultat og analyse som jeg. Likevel må det være rom for å tro at en forsker som tar en annen vei enn meg selv gjennom det samme materialet, ville komme frem til konklusjoner som i hvert fall til viss grad ville sammenfalle med mine.⁶² Igjen vil jeg vektlegge betydningen av den interpersonlige situasjonen et intervju er. For der hvor det er en avsender og en mottaker i kommunikasjon, vil begges tolkning være relevant for forståelsen av det som blir sagt.⁶³ Forskeren har dermed både en *frihet til* og et *ansvar for* å tolke og vektlegge utsagn ut fra sitt ståsted. Det viktige blir å begrunne tolkningen og vektleggingen.

---

⁵⁹ Repstad 2007, 137

⁶⁰ Thagaard 2018, 14

⁶¹ Se vedlegg

⁶² Kaufman 2017, 96

⁶³ Kvale og Brinkmann 2015, 21

3.4 Utvelgelse av deltakere

I dette arbeidet hadde jeg et ønske om å intervjuer alle prestene som hadde gjennomført metodistisk presteutdanning som inkluderte retreat. Målet var å få en bredest mulig beskrivelse av prestenes erfaring uten å få så mange deltakere at det ville gå ut over min mulighet for å foreta grundige analyser.⁶⁴ I dialog med min veileder, bestemte jeg meg for å finne en begrunnelse for deltakelse som lå nært opp mot min opprinnelige tanke, samtidig som den faktisk begrenset omfanget en del.

Definisjonen på hvem som ble invitert til å delta var derfor at personene skulle ha

- a) gjennomført metodistisk presteutdanning,
- b) blitt ordinert til tjeneste og
- c) vært ansatt i en metodistmenighet.

Altså ble ikke metodistprester med annen utdanningsbakgrunn, diakoner eller studenter som ikke har fullført studiet eller ennå ikke er ordinert tatt med, selv om de hadde erfaring fra retreat. Med hjelp av denne definisjonen ble åtte personer invitert. To av disse var menn, seks kvinner. En gikk av med pensjon underveis i forskningen, en er på vei ut i permisjon og en annen på vei inn i jobb etter et års permisjon. De fleste har deltidsstilling i menigheten de jobber i. Noen kombinerer ansettelsen med studier eller annen ansettelse i Metodistkirken, for eksempel som tilkallingsvikar i sitt distrikt eller som ungdomsprest i sitt distrikt. Andre har jobb i helsevesen eller skole ved siden av prestatjenesten.

Av de åtte var det kun en som takket nei til å delta. Prestene som deltok, er ansatt i menigheter fra Arendal i sør til Hammerfest i nord og de fleste har kun vært ansatt i den menigheten de nå jobber i. Et moment å ta hensyn til er at flere har hatt deltidsansettelser som prest underveis i studiet. Siden min interesse knytter seg spesielt til hva slags betydning retreatopplevelsen har hatt i jobben som *ordinert prest*, har jeg valgt å ikke ta med informasjon fra andre ansettelser enn de som prestene har stått i etter endt studie. Aldersmessig spenner gruppen fra tidlig 20-årene til pensjonsalder.

---

⁶⁴ Repstad 2007, 84

Jeg mente derfor å ha en bredt sammensatt gruppe. Samlet sett er disse en nesten fulltallig representasjon av de som har gjennomført metodistisk presteutdanning, blitt ordinert til tjeneste og vært ansatt i en metodistmenighet. Med en gruppe på syv personer der to er menn og fem kvinner, vil alle utsagn hvor det kommer frem at det er en mann som snakker gjelde kun to personer. Dermed vil det være teoretisk mulig å identifisere hvem det er av de to. Jeg velger derfor å omtale alle informantene som «hun» eller «henne». Jeg gir dem også et navn som hjelper leseren å se for seg en person når de leser. Navnene er valgt ut tilfeldig, slik at bare jeg vet hvilken informant som har fått hvilket alias, og alle navnene er jentenavn.

3.5 Rammene for intervju og transkribering

I forkant av studien var alle invitert på bakgrunn av et dokument for informert samtykke⁶⁵, i tillegg til at jeg hadde tatt kontakt med dem på telefon for å gi en muntlig redegjørelse for hva jeg ønsket å forske på i denne avhandlingen.

De syv som ønsket å delta ble intervjuet på telefon med en antydning samtaletid på 60-90 minutter, noe som viste seg å være et godt anslag. Både koronarestriksjoner og andre praktiske forhold gjorde telefonsamtale som den mest aktuelle intervjuformen. Samtalene ble tatt opp digitalt og lagret under egne koder. Jeg opplevde intervjuformen som hensiktsmessig og at deltakerne hadde satt av god tid til samtalen.

Etter hver samtale noterte jeg noen stikkord for å huske min egen opplevelse av intervjuene. Disse stikkordene er ikke gjengitt i analysene, men har bidratt til at jeg bedre kunne ta vare på assosiasjoner som kom opp underveis i samtalen. Etter at alle samtalene var gjennomført, transkriberte jeg intervjuene.

3.6 Traduttori traditore

Transkribering var et arbeid jeg ønsket å gjøre selv, fordi det kunne gi en nærhet til tekstene og være et første skritt i arbeidet med å analysere det materialet jeg hadde samlet inn. I tillegg kunne det gi meg en slags tilbakemelding på mitt eget arbeid, både med tanke på å forbedre

---

⁶⁵ Se vedlegg

min egen evne til å intervju og med tanke på å kunne lytte litt kritisk til om jeg faktisk klarte å formidle det jeg ønsket i samtalsituasjonen. Jeg synes det var lærerikt for egen del å oppdage hvordan forarbeid og gjennomføring la føringer for hvordan jeg kunne jobbe med selve analysen. Noen ganger aner jeg også at mine egne formuleringer blir oppfattet annerledes enn jeg trodde de ble oppfattet. I tilfeller hvor jeg er usikker på om mine formuleringer skaper usikkerhet rundt informantens svar, vil jeg påpeke det i analysen.

Jeg hadde på forhånd bestemt meg for å være nøye i transkripsjonen med å inkludere alt som preger et verbalt og spontant språk. Jeg har ikke brukt egne koder for sukk eller lengde på pauser, men har etterstrebet å gjengi ordene mest mulig detaljert. Det vil alltid være avveininger når man «oversetter» muntlig samtale til skriftlig tekst, ikke minst ved ting som kan være vanskelig å tolke, som for eksempel ironi, usikkerhet eller å si med sikkerhet hvor en setning stopper og den neste starter.⁶⁶ Her ligger også kilden til det den latinske undertittelen henviser til; *oversettere er forrædere*. (Kvale og Brinkmann 2015, 205)

Likevel er målet å få gjort innholdet tilgjengelig for å analyseres, og det er i skrevet form man kan begynne å omskape samtalen til et materiale som egner seg til analyse.⁶⁷ Jeg skrev altså ned alt som ble sagt, inkludert småord og setningers ufullstendighet og endte opp med en samling tekster som kunne kodes, kondenseres og kategoriseres. Den eneste språklige justeringen jeg foretok i den delen av prosessen var å ikke bruke dialekt.

I presentasjonen av det empiriske materialet har jeg brukt sitat i ganske stor grad. Disse sitatene gjengis oftest, men ikke alltid, i en litt mer konsentrert utgave enn den transkriberte. Småord og gjentakelser er noe man har stor aksept for i muntlig form, men som kan skape usikkerhet rundt innholdet i skrevet form.⁶⁸ Jeg skylder deltakerne å gjengi dem på en måte som speiler deres grad av refleksjon, samtidig som jeg skylder leseren å møte en formidlende og lett tilgjengelig tekst.

---

⁶⁶ Kvale og Brinkmann 2015, 211

⁶⁷ Kvale og Brinkmann 2015, 206

⁶⁸ Kaufman 2017, 91

3.7 Forskningens kvalitet

Tillit til forskning avhenger av hvor godt forskeren klarer å vise sitt resonnement i hvert ledd av arbeidet. Ved å være konkret og spesifikk i beskrivelsen av fremgangsmåtene jeg bruker, kan også en utenforstående vurdere forskningsprosessen trinn for trinn.⁶⁹ Dette er grunnlaget for forskningens reliabilitet.⁷⁰ Videre beskriver jeg også hvilket teoretisk og normativt ståsted som ligger til grunn for min analyse og tolkninger. En transparens i dette henseendet er viktig for at andre skal kunne ta stilling til argumentene jeg legger frem.

Kvalitet knyttes gjerne til hvor stor nytte man har av det som forskeren legger frem. Det er det vanskelig å si noe om, selvfølgelig, siden man kanskje ikke ser fruktene av forskningen før det har gått litt tid.⁷¹ Min tanke er å sammenligne mitt argument om prestenes spiritualitet med Kaufmans teorier fra den sammenhengen hun står i og se om hennes argument er gyldig også i metodistisk sammenheng. Ved å sannsynliggjøre – eller eventuelt gjøre mindre troverdig – den teorien som foreligger gjennom annen forskning, vil min avhandling representere en utvidelse av forståelse på dette området.⁷² Og dermed bære frukt.

Jeg mener også at den måten jeg bruker Foss' forskning på ansvarlig ledelse, ikke har vært prøvd ut i relasjon til metodistprestens arbeidshverdag i norsk sammenheng. I prosessen med å bruke hennes universelle modell for ansvarlig ledelse har jeg utviklet en definisjon av ansvarlig ledelse som jeg mener ivaretar de ulike funnene i hennes forskning.⁷³ Jeg håper den kan vekke en debatt om hva ansvarlig ledelse er i en kirkelig sammenheng, noe som ville være et bidrag til forståelse, kanskje også utenfor min egen kontekst.

Utfordringen i dette arbeidet har hele tiden vært å ivareta informantens anonymitet. Ved å gi for detaljerte beskrivelser av sammenhengen enkelte sitater er hentet fra, vil det kunne gå ut over de anonymitetshensyn som ligger til grunn for prestenes informerte samtykke. Jeg har prøvd å balansere dette ved å kombinere direkte sitat med en mer generell gjengivelse av sammenhengen setningen står i. Håpet er at en slik måte å generalisere utsagnene på, gjør at man ikke kan identifisere opphavsmannen eller -kvinnen, samtidig som forskningen blir

---

⁶⁹ Thagaard 2018, 188

⁷⁰ Thagaard 2018, 187

⁷¹ Repstad 2007, 137

⁷² Repstad 2007, 138

⁷³ Se teorigapitlet

tilstrekkelig transparent til at leseren kan feste lit til at gjengivelsen ikke tolkes ut av sin opprinnelige kontekst.

3.8 Oppsummering

Ved å bruke kvalitativ metode og semistrukturerte dybdeintervjuer, håper jeg å ivareta informantenes genuine kunnskap om hva retreat har betydd for dem. Dette stiller store krav både til transparens og til anonymitetshensyn, noe som kan komme i konflikt med hverandre. Jeg vektlegger en trinnvis beskrivelse av mitt teoretiske ståsted i teorikapitlet og jeg redegjør for arbeidsmetoder generelt i håp om at det vil gi leseren mulighet til å ta stilling til forskningens validitet og reliabilitet.

4 Analysens tre punkt

I samtalene med informantene var det noen sider ved deres åndelighet som ble ekstra tydelige og som jeg vil formulere som et hovedargument i denne avhandlingen:

*Prestene har utviklet en bredere spiritualitet,
og deres møte med retreat gjennom studiene har virket inn på denne utviklingen.*

Hva som ligger i begrepet *bred åndelighet*, skal jeg komme tilbake til underveis. Det jeg selv synes er mer interessant er hvordan denne bredden blir presentert, hvordan den blir sammenlignet med menighetens åndelighet, hvordan denne bredden settes i relasjon til økumenikk og hvordan deres egen spiritualitet har blitt endret i møte med kontemplativ spiritualitet, særlig gjennom retreat.

Et viktig underpunkt blir å se på hvordan prestene reflekterer rundt menighetens spiritualitet og hvordan karismatisk åndelighet blir et utgangspunkt for den forståelsen. Et annet viktig underpunkt vil være å se på hvordan prestenes følelse av *ansvar for menighetens åndelige liv* virker inn i dette bildet av hvordan hennes åndelighet må forstås.

Jeg vil bygge opp denne analysen på en måte som peker på hvordan prestene reflekterer rundt erfaring med retreat. For å forstå deres refleksjoner bedre, vil jeg først beskrive deres praktiske og åndelige hverdag og hva som påvirker disse. Kapittel 5 beskriver prestenes arbeidshverdag. Kapittel 6 beskriver menighetens og prestens åndelighet. Kapittel 7 gjengir hvordan prestene reflekterer rundt sine retreat erfaringer.

5 Ansvar eller åndelighet?

Ja, og så har vi speidergruppe. De møtes hver mandag. Det er ikke så store grupper, men det er en stabil gruppe og mange gode ledere. Så der har ikke jeg noen oppgaver, men jeg pleier ofte å være med på tur og så innom møtene noen ganger, da. (Sara)

I dette kapitlet vil jeg se på hvordan prestene beskriver sin arbeidshverdag gjennom både formelle og uformelle oppgaver, hvordan de definerer sitt ansvar og hva dette betyr for deres egen åndelighet.

5.1 Min forskerrolle

Denne delen av analysen vil være påvirket av at jeg selv jobber som prest i Metodistkirken. Det vil si at jeg regner med at både mine spørsmål og min måte å oppfatte svarene – og følge opp med nye spørsmål – er preget av at jeg og informantene på mange måter deler de samme erfaringene og at vi har et felles, normativt grunnlag med tanke på hva arbeidet i en metodistmenighet er og kanskje også bør være. Jeg vil prøve å reflektere rundt dette underveis.

Jeg ønsker å høre om prestenes arbeid fordi jeg går ut fra at prestenes travle hverdag vil ha stor innvirkning på deres egen åndelighet. Det jeg ikke vet er hvordan de selv vil beskrive sin hverdag, hva de legger vekt på og hvordan de reflekterer rundt sin egen rolle i menigheten.

Allerede ved å inkludere spørsmål om prestenes arbeidshverdag, har min egen kjennskap til temaet gjort seg gjeldende. Jeg vet godt at som prest i en metodistmenighet i Norge står man ofte som den eneste ansatte. Det vil si at veldig mye av det som skjer i menigheten, også det som i utgangspunktet driftes av frivillige, involverer presten direkte. Noe er formelt og noe uformelt; Den ordinerte presten er ansatt av Metodistkirken i Norge og vil i mange sammenhenger være menighetens naturlige bindeledd til Hovedkontor og Årskonferanse. Presten er også definert som menighetens daglige leder, noe som medfører mye administrasjon og økonomi og møtevirksomhet knyttet til den siden av arbeidet. Og så kommer den delen som gjerne defineres i dialog med menigheten ut fra dens behov; planlegge og gjennomføre gudstjenester og andre kirkelige handlinger, andre typer møter, undervisning,

kontakt med andre menigheter, forkynnelse, arbeid rettet mot barn og unge, besøkstjeneste og lignende.

5.2 Å se det som sin oppgave

Et viktig fellestrekk for måten arbeidsoppgavene beskrives, er at de fremstår som prestens måte å ta ansvar for menigheten. En av prestene formulerte dette som at

«... det er ofte at vi møtes for å gjøre et eller annet, vi skal planlegge noe, vi skal drive menigheten framover og vi skal ... ja, sette en agenda.» (Anna)

Dette sitatet illustrerer noe jeg ser hos flere. Jeg forstår utsagnet som et uttrykk for at presten ser det som sitt ansvar å sørge for at hun og de frivillige som hun samarbeider med gir en retning til den drivkraften som ligger i menighetens engasjement. Å sette en agenda kan både være å «samle trådene» fra det som foregår, slik at man sørger for en felles forståelse av det som gjøres, og det kan bety å løfte frem noe nytt. Uansett er det uttrykk for at man ønsker å jobbe sammen og at man tar ansvar for den retningen menighetens drivkraft og engasjement skal ta.

Et annet fellestrekk er at prestene ofte deltar også der de ikke har ansvar. En av prestene beskriver det slik:

«Ja, og så har vi speidergruppe. De møtes hver mandag. Det er ikke så store grupper, men det er en stabil gruppe og mange gode ledere. Så der har ikke jeg noen oppgaver, men jeg pleier ofte å være med på tur og så innom møtene noen ganger, da. Og så har vi familiegudstjeneste to til tre ganger i halvåret, og da er speidergruppa alltid med på speiderparade. Så det er veldig bra samarbeid mellom speidergruppa og menigheten. Og jeg synes også det er veldig viktig å holde den kontakten med at jeg er med dem regelmessig på mandagene også, da ...» (Sara)

I dette utsagnet vises en holdning til engasjement som går lenger enn formelt ansvar. Hun har ingen oppgave, men *ser det som sin oppgave* å holde kontakten med speidergruppa, slik jeg tolker henne. Presten presiserer at speidergruppa samles jevnlig i kirka og at de deltar aktivt på familiegudstjenester der de har ansvar. Likevel føler hun det viktig å holde kontakten med

dem «regelmessig». Jeg oppfatter dette som hennes måte å ta ansvar for at gruppa holder en nær kontakt med menigheten og at hun gjennom dette også er prest for denne delen av menigheten.

5.2.1 Å reflektere og forstå

Lignende beskrivelser finnes i de andre intervjuene. Om det er å delta på møter hvor man ikke har et formelt ansvar eller om det er å bidra praktisk på lik linje med de andre frivillige; prestene er bevisst på at de ønsker å være til stede der folk møtes. En av prestene deltar på Sinnsrogudstjenester, et gudstjenestetilbud som brukes mest av folk med bakgrunn fra AA-miljøet. Det er en annen prest som har ansvar for dette, men min informant deltar, selv om hun i utgangspunktet ikke har spesifikke oppgaver. Dette gir henne muligheten til å reflektere over det som skjer. Eksempelvis løfter hun frem betydningen av nattverd for disse som har et vanskelig liv, og jeg spurte henne hvorfor hun trodde nettopp nattverd var så viktig for dem:

«Noe av det tror jeg handler om at det er et fast element. At det alltid pleier å være der. Og så tror jeg også at det er noe med at det er et nådemiddel, at det er et sted hvor de kan få et møte med Gud. Og så skal vi ikke se bort fra at det også er den her tanken om syndsforlatelse. At de har opplevd mye og har historier som, ja, som man egentlig ikke skulle tro fans. Det å kunne komme og få nattverd kanskje er en liten sånn: «OK, jeg kan fortsatt få nattverd. Jeg er fortsatt verdig», da. Hvis man kan si det sånn?» (Trine)

I dette synes jeg presterollen får et viktig aspekt som kanskje er vanskelig å legge merke til i det daglige. Hennes perspektiv på det som skjer i gruppa er ikke verken noe som er hennes oppgave eller ansvar, men ved å delta får hun mulighet til å *reflektere* rundt hva dette betyr for deltakerne, deres selvbilde og deres relasjon til Gud. Presten deltar uavhengig av om hun har et formelt ansvar eller ikke, og det gir henne muligheten til å reflektere rundt andre menneskers åndelighet. Jeg tenker at hennes måte å ta ansvar på, reflekterer et ønske å være en tilrettelegger og en medvandrer.

For meg viser de bevisste og muligens også ubevisste prioriteringene prestene gjør med tanke på å delta utover de formelle oppgavene, at deres ansvar i menigheten handler både om å være til stede og å *forstå* det som skjer i menigheten. Prestens deltakelse og forståelse kan ha betydning for den drivkraften som enkeltpersoner har, ved at engasjementet blir forstått som et åndelig uttrykk og sett på som en viktig del av kirkens måte å møte mennesker på.

Gjennom disse eksemplene på hvordan prestene ser på sin egen arbeidshverdag og kombinasjonen av formelle og uformelle oppgaver, synes jeg å se et mønster som forteller om viktige sider ved deres ansvar for menigheten. Ved å være en medvandrer, knyttes presten sammen med menneskene i menigheten i større eller mindre grad. Jeg vil nå se på hvordan dette kan påvirke prestens uttrykk for åndelighet.

5.3 Ansvar versus åndelighet

Med et helhetlig syn på mennesket og med en evne til å la seg berøre, vil det være vanskelig og kanskje til og med unaturlig for mange prester å nedprioritere de uttrykkene for åndelighet som andre mennesker i fellesskap søker, også i tilfeller hvor presten egentlig skulle ønske noe annet både for egen del og for menighetens del.

Her tror jeg vi finner noe av kjernen i hvilken rolle prestens ansvar har i samspill med menighetens åndelighet. For presten må vurdere hvor høyt hun skal løfte sine egne uttrykk for åndelighet. Mitt inntrykk fra intervjuene er at presten ofte setter sine egne behov til side, nettopp fordi hun har ansvar for andre.

Ja, jeg kjenner at det som gir meg mest er nettopp den stillheten og kunne sitte sammen i stillhet. Mens bønnemøtene er jo ... de kommer sammen og ber for noe eller om noe eller takker for noe. Det er mye mer verbalt og det er litt som du sitter med [det] i hodet, på en måte. Selv om jeg har like mye tro på [at] det er reelt og kjenner jo at det er godt å be sammen høyt også. Men noen ganger er det en utfordring at man tenker at man må, når man skal be høyt med andre så må man ha alle de rette ordene. Så blir man mer fokusert på hvilke ord man selv sier enn hvem man sier de til. Kanskje? (Anna)

Dette utsagnet er betegnende for måten prestene snakker om uttrykk for spiritualitet i menigheten. Informanten sier hun egentlig ønsker å gi rom for stillheten, men at menigheten kommer sammen for å be, og da ber de høyt, som hun sier. Jeg forstår dette som et uttrykk for at hennes eget ønske ikke er noe hun løfter frem. I stedet følger hun den rytmen som menigheten er vant til.

Her antar jeg at bildet er sammensatt; prestene unnlater nok ikke å fremholde det de tror menigheten vil ha nytte av. Men det vil samtidig være en vurdering av mange ulike goder som skal få plass i en hverdag, og tendensen blant prestene jeg har snakket med er at de beskriver at de har ansvar for at menigheten og enkeltpersoner skal få mulighet til å uttrykke sin åndelighet. Da er det nærliggende for presten å la sitt eget ønske eller egne uttrykk for åndelighet vike, både fordi hverdagen er travel og fordi den andres utgangspunkt for åndelighet er viktig.

5.4 Oppsummering, prestens arbeidshverdag

Et hovedtrekk i materialet at prestene ser på sin totale arbeidsmengde som en måte å utøve lederskap på i menigheten. Gjennom disse oppgavene tar de ansvar for at den drivkraften enkeltpersoner har og den sammenhengen menighetsfellesskapet utgjør, får en retning og inngår i en helhet. Et helhetlig perspektiv og refleksjoner rundt hva enkeltgruppers arbeid kan bety for mennesker og menighet, blir en del av prestens lederskap og ansvar.

Analysen viser i tillegg at prestene ikke kun forholder seg til sitt formelle ansvar, men også et uformelt. Dette kommer til uttrykk ved at de deltar i grupper og annet for å være et bindeledd mellom de ulike gruppene og menigheten. Prestene viser lederskap gjennom å være en medvandrer og en tilrettelegger.

I en slik hverdag lar prestene gjerne sine egne uttrykk for åndelighet vike for å følge samme uttrykk som menighetens, også i tilfeller hvor hun egentlig kunne ønske en større bredde i uttrykk eller andre uttrykk. Den bakgrunnskunnskapen er viktig bakgrunnskunnskap når man ser på hvordan prestene selv beskriver sin egen og menighetens åndelighet.

6 Bred åndelighet på smal vei

Men jeg kan også skjønne de som uttrykker ønske om en annen type åndelighet eller en litt større bredde, kanskje. Jeg kan skjønne det også. Jeg har forholdsvis bred bakgrunn. Når jeg graver litt i min egen historie, hvor jeg har vært, så har jeg ganske bred bakgrunn, tenker jeg og er ganske økumenisk. (Hanna)

Selv om menighetene blir beskrevet med stor kjærlighet og innsikt, konstaterer informantene at de selv ønsker et *bredere* uttrykk for åndelighet. I denne delen av analysen vil jeg se på hvordan det kan tolkes. Etter beskrivelsene av menighetens åndelighet vil jeg trekke frem det prestene sier om sine egne uttrykk for åndelighet.

6.1 Min forskerrolle

Her er min egen kjennskap til metodistmiljøet litt mindre fremtredende enn i spørsmålet om prestenes arbeidshverdag. Det skyldes delvis min egen manglende kjennskap til det daglige livet i disse menighetene, men også det faktum at det i metodistisk sammenheng er naturlig med et ganske stort spenn i hvilke uttrykk for åndelighet som er mest fremtredende i de ulike menighetene. Det vil derfor være naturlig for en metodistprest å møte en ny menighet med en viss grad av nysgjerrighet.

Jeg tror også spørsmål om menighetens uttrykk for åndelighet vil besvares ulikt, eller i hvert fall besvares med ulik innsikt og personlig engasjement, avhengig av prestens forhold til menigheten og dens uttrykk for åndelighet. Dessuten finner samtalen sted i en ramme der prestene er forespeilet å skulle snakke retrospektivt om retreatopplevelser de hadde under studiene. Det er derfor mulig at både deres beskrivelse av egen åndelighet og deres gjengivelse av menighetens åndelighet er farget av at interesseområdet for samtalen er konsentrert om kontemplativ spiritualitet.

6.2 Et eneste uttrykk for åndelighet?

Det første som slår meg når jeg leser transkripsjonen av intervjuene, er at flere av mine informanter tolker spørsmålet om åndelighet som et spørsmål om *karismatiske* uttrykk. Det vil si at når jeg spør om de kan beskrive menighetens åndelige liv, fremstår det som at flere

tenker på hvilke uttrykk for karismatisk åndelighet som kommer til uttrykk. Et eksempel er en av prestene som spontant svarer at i hennes menighet «... er det et høyt nivå av åndelighet!»

Det er nok flere grunner til at et spørsmål om åndelighet blir oppfattet som et spørsmål om karismatiske uttrykk for åndelighet, og jeg ser ikke bort fra at en del av forklaringen kan ligge i et historisk skille mellom frikirkelige menigheter og Den norske kirke. I frikirkelig sammenheng var det lagt større vekt på karismatiske og handlingsrettede uttrykk for åndelighet, mens det liturgiske og verbal/rasjonelle var mer fremtredende i den tidligere statskirken. Dermed kan det ha vært lettere å identifisere det karismatiske og handlingsrettede som uttrykk for åndelighet og en større anerkjennelse for dette. Nå ser ikke kirkelandskapet slik ut lenger, men kanskje vil forståelsen av det karismatiske som *egentlig* åndelighet, fortsatt gi gjenklang i frikirkelig sammenheng.⁷⁴

Her vil min nærhet til Metodistkirken utgjøre en normativ «felle» i min analyse. Informantene sier ingenting om hvorfor de tolker mitt spørsmål om åndelighet som uttrykk for det karismatiske – og jeg oppdaget det heller ikke før jeg leste de transkriberte intervjuene. Dermed må jeg konstatere at min egen tilhørighet ganske sikkert legger føringer på hvordan jeg selv oppfatter disse begrepene i dagligtale.

Inntrykket av denne forståelsen av åndelighet forsterkes ved at andre informanter beskriver menighetens uttrykk for åndelighet som noe de nesten ikke ser tegn til. Likevel refererer de senere til eksempelvis et sterkt sosialt engasjement i menigheten eller at hovedvekt blir lagt på forkynnelse. Et eksempel på det, er presten som først sier at det er vanskelig å uttale seg om menighetens åndelige uttrykk, siden hun ikke vet så mye om det. Noen få setninger senere beskriver hun en gudstjeneste med vekt på liturgi, salmer, tekstlesning og forkynnelse, noe som i Olsens typologi ville beskrives som en verbal/rasjonell og estetisk/rituell spiritualitet.

En av prestene beskriver en menighet med vekt på handlingsrettet spiritualitet, men fremstiller i utgangspunktet menighetens åndelige liv slik:

«... jeg vet veldig lite om det personlige, åndelige livet i menigheten. Fordi det er såpass tilbakeholdent.» (Sara)

---

⁷⁴ Se Halldorf 2014, 69

Parallelt med denne uttalelsen gir hun en lang og detaljert beskrivelse av en menighet med handlingsrettet og diakonal spiritualitet som hun oppsummerer på denne måten:

«... åndeligheten kommer kanskje mest til uttrykk gjennom det praktiske og kjærligheten til menigheten og Gud, som gjør seg utslag i at man stiller opp og gjør praktiske ting.» (Sara)

Også her leser jeg svaret delvis som at informanten tolker mitt spørsmål om åndelighet til å være et spørsmål om karismatisk åndelighet. Svaret er også delt i to, og presten tegner et bilde av en menighet hvor hun opplever det *personlige*, åndelige livet som tilbakeholdent, samtidig som hun kan gi mange eksempler på *menighetens* sterke engasjement.

En lignende situasjon finner vi i en annen menighet. Presten der beskrev i hovedsak menigheten med kontemplative uttrykk for det åndelige livet, men starter med å si at

«... jeg ikke vet så mye om hva folk gjør hjemme, men jeg kunne tenkt meg å merke et større engasjement for den åndelige biten» (Hege)

Jeg tror prestens etterlysning av et større engasjement både forteller noe viktig om den helheten hun ser og at hun assosierer til karismatisk åndelighet når jeg ber henne beskrive menighetens åndelige liv. Når hun nyanserer bildet, får jeg inntrykk av en menighet der det finnes uttrykk for kontemplativ spiritualitet, både individuelt:

«Selvfølgelig, det er forskjeller her, og hvis man snakker om dette her med retreat, så har jeg jo flere i menigheten som har vært på retreat.» (Hege)

Og som menighet:

«[I «åpen kirke»] ... der folk kunne komme og gå, hadde jeg lagt fram noen tekster som folk kunne lese eller noen bøker de ville kikke i, finne inspirasjon i. Og så sluttet vi av med sentrerende bønn.» (Hege)

Senere kommer det også frem at menighetsrådet starter sine møter med 15 minutter stille bønn, noe som ikke var et initiativ fra presten, men fra andre som hadde vært på retreat. Presten opplever også god respons når hun inviterer til stille kvelder med sentrerende bønn,

og menigheten har invitert til et seminar om dette, der 5 – 6 av byens menigheter var representert og ga god respons på innholdet.

Dette bekreftes av en annen prest som delvis refererer til denne menigheten fra en tidligere ansettelse:

«Jeg har jo selv lagt mye vekt på kveldsbønner, stille kvelder, åpen kirke for å oppdra menneskene i menigheten til å bare komme og være. Bare kjenne gudsnærværet i bønn, få lov å søke forbønn.» (Ruth)

I materialet kommer det frem at prestene først og fremst relaterer begrepet åndelighet til det som Harald Olsen beskriver som karismatisk spiritualitet.⁷⁵ Dette vises særlig i måten andre uttrykk for åndelighet blir omtalt. Anerkjennelsen av andre uttrykk for spiritualitet er nok tilstede, men det spontane svaret på mitt spørsmål om menighetens åndelighet beskriver menigheten ut fra en karismatisk spiritualitet eller fraværet av dette.

6.3 Liturgisk, kontemplativ karismatiker eller karismatisk katolikk?

En viktig del av intervjuet var å få et inntrykk av prestenes spiritualitet. I denne delen av samtalen, la jeg vekt på at jeg ønsket at informanten skulle våge å være personlig. Å være i en intervjusituasjon som kollega – eller i hvert fall fremtidig kollega – i et kirkesamfunn med forholdsvis få ansatte, stiller krav til begge parter. Samtidig vil jeg anta at den graden av kollegialitet som foreligger kan åpne opp samtalen. Jeg ser nemlig en god kultur i Metodistkirken på åpenhet i samtale med kollegaer, og jeg opplevde også samtalen som både svært tillitsfull og ærlig. I hele intervjuet etterspørres informantens personlige meninger, men det er særlig i samtale om deres personlige åndelighet jeg holder muligheten åpen for at min nærhet kan begrense eller åpne informantens svar.

6.3.1 Altetende prester med bredt kosthold

Prestenes egne uttrykk for spiritualitet har et interessant fellestrekk ved at de aller fleste poengterer at det har et «bredere» uttrykk for åndelighet enn det som til daglig preger

---

⁷⁵ Se Olsen 2012

menigheten. En av prestene reflekterte rundt menighetens åndelighet og at noen av menighetens medlemmer kanskje kunne ønske seg en større bredde i uttrykk:

«Men jeg kan også skjønne de som uttrykker ønske om en annen type åndelighet eller en litt større bredde, kanskje. Jeg kan skjønne det også. Jeg har forholdsvis bred bakgrunn. Når jeg graver litt i min egen historie, hvor jeg har vært, så har jeg ganske bred bakgrunn, tenker jeg og er ganske økumenisk.» (Hanna)

Jeg opplever det som at informanten her beskriver at noen personer savner visse uttrykk for åndelighet i menigheten. Det virker også som at han selv kjenner seg igjen i de stemmene som fremstiller det åndelige livet i menigheten som å være for ensrettet. Litt senere presiserer han at tematikken ikke egentlig har vært diskutert noe særlig, men gir fler eksempler på åndelighet som har preget ham og som han setter pris på, men som det ikke er rom for i menigheten. Lignende beskrivelser finnes hos flere av informantene. En av dem bruker kroppens behov for næring som metafor:

«Ja, jeg er jo litt altetende når det kommer til det, kanskje. (...) Så jeg kan gjerne stå med løfta hender og synge lovsang (...) Jeg kan også sitte i stillhet og finne mye næring i det. (...) Hos meg er det nok litt som at man spiser ulike ting til ulike tider for å [gi] næring til kroppen. Så er det litt ulikt hvilke uttrykk jeg trenger, eller føler at en får mest ut av, til ulike tidspunkt i livet og i hverdagen.» (Anna)

Selv om informanten ikke eksplisitt sier at menigheten står i fare for å bli åndelig underernært når «kostholdet» blir for ensrettet, er det likevel et bilde som gir assosiasjoner til at det er en styrke i å la ulike typer spiritualitet komme til uttrykk i en menighet. Informantens perspektiv er hva hun mener hun selv trenger, og det er altså min antakelse at hun dermed mener at det beste, både for henne selv og for andre, vil være en menighet med en viss bredde i åndelige uttrykk.

Jeg synes også hun løfter frem et viktig perspektiv når hun peker på at man gjennom livet, ja faktisk også gjennom hverdagen, har ulike behov for å uttrykke sin åndelige lengsel. Dette forsterker inntrykket av at hun mener menigheten må strekke seg mot et mangfold av uttrykk.

En annen informant fremstiller variasjonene i sin egen åndelighet med en lignende beskrivelse. Og når jeg spurte om hun mener at uttrykkene for tro endres over tid, svarte hun slik:

«Ja, det vil jeg nok tro. Gjerne *vil* tro. Vi erfarer, og vi er i ulike miljøer. (...) Ja, jeg tror uttrykkene våre endres. I hvert fall burde de det, tenker jeg. Vi utvikler oss jo på alle områder her i livet, så vi gjør vel det i troslivet vårt også?» (Ruth, original utheving)

Denne informanten sammenligner utviklingen av uttrykk for tro med utviklingen som menneske i livet generelt. Hun formulerer det som et spørsmål og sier hun gjerne *vil* tro at det utvikles. Jeg tolker det som at hun håper folk lar seg påvirke av mennesker man møter og nye erfaringer. Jeg forstår henne også som at utvikling og endring i trosliv er like naturlig som det er for mennesket å endres gjennom livet.

6.3.2 Brobyggerne

I likhet med den første prestens utsagn, er det flere som løfter det økumeniske perspektivet frem som sentralt i beskrivelsen av egen åndelighet. Det er interessant på flere måter. For det første kan det peke på et utblikk som kan være forankret i prestenes ekklesiologi. Dette kan også ha utspring i metodismens uttalte ønske om å være en «brobygger» mellom ulike kirkesamfunn.⁷⁶ (Brobyggeren) Det jeg likevel opplever som mest interessant, er at økumenikk i det hele tatt nevnes i forbindelse med egen åndelighet, og at det går igjen i flere beskrivelser. Flere prester utbroderer tankene rundt det økumeniske. Den tydeligste beskrivelsen kom i en del av samtalen hvor jeg spurte om noe annet, men informanten avbrøt meg:

«Ja, kan jeg bare få si en ting før det? (...) Det er at jeg er veldig økumen. Jeg liker veldig godt å samarbeide med andre. Både kollegaer og andre kirkesamfunn. (...) Så det betyr veldig mye for meg, det økumeniske arbeidet. Og det bruker jeg også mye av min tid til (...) Så jeg tenkte det var viktig å få med.

Ja, hvorfor er det viktig for deg?

---

⁷⁶ Se Metodistkirkens magasin, «Brobyggeren»

Nei, altså det at vi kan stå sammen på tross av skillelinjer, det er viktig for meg. Det har alltid vært viktig. Det er faktisk ganske åndelig, synes jeg.

Og på hvilken måte?

Ja, for det første så vet jeg at det er etter Guds vilje, er etter Jesu vilje at vi skal stå sammen. Og så syns jeg at det er et viktig vitnesbyrd for verden, for byen, ikke minst, at vi kan stå sammen som kristne, selv om vi kan være uenige om ting. (...)

Det at du beskriver deg selv som økumen, vil det si at (...) din form for åndelighet, den...

...den søker jeg gjerne sammen med andre. Og gjerne andre fra andre kirker. Ja, andre sammenhenger.» (Sara)

Denne informanten setter ord på noe som helt tydelig er viktig for flere av prestene, og jeg synes det er spesielt interessant at de trekker så klare paralleller mellom egen tro og den kristne kirkes ansvar i verden. Det stemmer godt med deres eget ønske om å se en bredde i åndelige uttrykk og det fremstår i så stor grad som en samlende verdi på tvers av ulike kirkesamfunn, at de altså ønsker å omtale den økumeniske tanken som en sentral del av sin egen åndelighet.

6.3.3 Utvikling fra ensidig til mangfoldig

For å illustrere den økumeniske åpenheten eller bredden i åndelighet, vil jeg trekke frem to av informantenes egen beskrivelse av seg selv. På mitt spørsmål om de hvordan de ville beskrive sin egen åndelighet, svarte den ene at hun omtalte seg selv som «karismatisk katolikk». Den andre svarte at hun så på seg selv som «liturgisk, kontemplativ karismatiker». Jeg oppfatter disse beskrivelsene som humoristiske, men med en alvorlig undertone. Det er neppe et poeng for prestene å sette en merkelapp på seg selv, men samtidig speiler dette at de gjør seg tanker om åndelige uttrykk og har en bevissthet rundt hva de selv søker og en bevissthet rundt hva de som prester signaliserer. Å kombinere det som kan fremstå som ulike ytterpunkter i uttrykk for åndelighet, kan signalisere et ønske om å bruke nettopp en større bredde av kristen spiritualitet, og gjerne på tvers av kirkesamfunn.

Å vektlegge bredden i åndelighet oppfatter jeg også som en måte å anerkjenne at deres egen utvikling er en del av den de er i dag. Om dagens uttrykk står i kontrast til gårdagens, betyr ikke det at tidligere erfaringer forkastes. Heller motsatt; den identiteten man knytter til åndelighet i dag står som et resultat av tidligere faser av livet. Et utsagn peker likevel på noe av det motsatte:

«Ja, jeg var nok mer karismatiker da jeg var barn eller ungdom. Da var det mer de store møtene og den tøffe lovsangen og det veldige, intense nærværet. Men så kommer man kanskje dit at man opplever at man jager mer etter en opplevelse enn et faktisk møte med Gud. Og at det føles litt hult etter en stund mellom de åndelige høydepunktene som man jakter på. Og da skjedde det en endring hos meg (...)» (Anna)

Informanten peker på dette som en del av hennes barne- og ungdomstid, noe jeg tror er sentralt i beskrivelsen, ikke minst siden hun senere i intervjuet er tydelig på at hun fortsatt søker karismatiske uttrykk for åndelighet. Det vil si at advarselen også her retter seg mot en ensidig vektlegging av en type uttrykk, og kanskje særlig i møte med barn og unge. Jeg mener derfor at dette utsagnet faktisk forsterker påstanden om at tidligere erfaringer ikke står i kontrast til dagens trosuttrykk, men er en del av helheten. For hvis denne informanten i ungdomstiden hadde vært i et miljø hvor man var åpen for å søke ulike uttrykk, kunne det i seg selv være en buffer mot ensidighet og en jakt etter åndelige høydepunkter. Nå bruker denne presten disse erfaringene selv, ikke til å advare mot en bestemt type spiritualitet, men til å advare mot ensidigheten.

Det kan virke som at mange av informantene mener at deres åndelighet som tidligere hadde et annet uttrykk, i dag er kontemplativ. En prest formulerte det slik:

«Jeg har jo erfart at det å være stille og virkelig ta seg tid til det å være stille, gjør at det faller en del ting på plass. Det er litt som når opprørt hav stilner, så synker alt som har blitt piska opp, det synker ned og så ser man ting klarere.» (Anna)

Jeg forstår henne som at det hun erfarer i kontemplativ spiritualitet gir et litt annet perspektiv og at den erfaringen som lærte henne å være stille, gjør at hun i dag beskriver sin egen åndelighet på en annen måte enn tidligere. Nettopp vektleggingen av erfaring synes viktig.

På direkte spørsmål i samtalen, viste det seg nemlig at kun en av prestene egentlig hadde personlig erfaring med retreat fra tidligere og at prestenes første møte med retreat var gjennom studiene. Det vil si; den ene presten hadde retreat erfaring fra barndommen, men hadde ikke deltatt på en stille retreat som gikk over flere dager. En annen prest sier hun alltid har søkt stillheten, men ikke gjennom retreat. Ytterligere en prest tok selv initiativ til å melde seg på retreat den sommeren hun skulle starte å studere. Dermed hadde hun erfaring med retreat fordi hun hadde lyst til det, og det skjedde da før hun teknisk sett begynte å studere. Likevel ble det en del av studiene ved at den ble regnet som en av de obligatoriske retreatene hun skulle delta på. En siste prest hadde også erfaring med retreat, men ikke med kontemplative spiritualitet og stillhet som rammer for retreaten.

På spørsmål om hva som har formet deres åndelighet når de ser bakover i tid, viser svarene selvfølgelig en stor variasjon. Felles for dem er imidlertid at ingen av dem kan fortelle om kontemplativ spiritualitet som en del av sitt åndelige liv før de deltok på retreat. Den samme beskrivelsen av eget åndsliv i dag, inkluderer mye av det de har med seg fra tidligere, men med et viktig tillegg:

«Men jeg har jo lært å sette pris på stillheten og å bare være i stillheten sammen med Gud.» (Sara)

«Min måte å søke Gud på er nok stillheten, enerommet ...» (Ruth)

«... så har det bekreftet en del av det jeg allerede har trodd (...) det at bønner ikke bare er ord, (...) men at det også handler om en relasjon. Å kunne bygge den relasjonen uten nødvendigvis å snakke.» (Trine)

«... stillheten i bønn var ikke en del av livet mitt. (...) Nå kan jeg fokusere og konsentrere på Gud når jeg skal ha stille bønn.» (Elisabeth)

Når prestene beskriver egen åndelighet frem til studietiden, er det altså ingen som inkluderer kontemplative uttrykk i sin beskrivelse, mens nesten alle peker på dette som en viktig del av deres egen åndelighet i dag. Det blir ikke rett å fremstille det som at alle prestene har kontemplativ spiritualitet som sitt fremste uttrykk for åndelighet, men det virker som at de fleste har opplevd dette som et tilskudd og en endring i egen åndelighet. Mange beskriver det

som at de har lært noe nytt og gir tydelig uttrykk for at dette representerer et viktig skille i deres åndelige liv.

6.3.4 To kritiske stemmer

To unntak fra denne beskrivelsen er verdt å merke seg. En av prestene uttrykker en skepsis til selve teologien bak den delen av det kontemplative som ble uttrykt i sentrerende bønn. Det vil si at hun satte pris på å lære om stillheten, åndelig veiledning, stille retreat og stille bønn, men mente at grunnlaget for sentrerende bønn hadde røtter i teologi hun ikke identifiserte seg med og derfor forholdt seg skeptisk til.

Det andre unntaket er en prest som var langt mer kritisk. Denne informanten ga veldig klart uttrykk for at retreat og kontemplativ spiritualitet var et fremmedelement i metodistisk sammenheng, hun ga uttrykk for å «... hate hele oppholdet ...» og at retreatoppholdet ikke hadde gitt noe som helst utbytte, verken faglig eller åndelig. Samtidig er dette en av de prestene som uoppfordret definerte sin egen spiritualitet som bred og med vekt på å være økumenisk. Dette er et viktig poeng. For det å ha en bred spiritualitet trenger ikke å inkludere *alle* uttrykk for spiritualitet. Denne presten minner meg altså på at en skepsis til en form for åndelighet ikke i seg selv er et uttrykk for å være snever eller ensrettet i sin åndelighet.

Jeg merker også at min egen normativitet spiller inn her. Ved å kontrastere en bred spiritualitet mot negativt ladete ord som «snever» og «ensrettet», indikerer jeg at bred spiritualitet er en positiv verdi. Det viser jeg også når jeg velger å bruke Olsens typologi som mal for min egen tilnærming til intervjuene.

Disse to informantene er viktige stemmer å ta med for å få et så nyansert bilde som mulig av hvordan prestene reflekterer rundt verdien av retreatoppholdet. Jeg vil likevel påpeke at sistnevntes udelt kritiske respons fremstår som en kontrast til beskrivelsen av egen åndelighet som bred. Det ville kanskje ikke være like påfallende hvis vedkommende hadde sagt noe som kunne indikere en nysgjerrighet som resulterte i en skuffelse, eller en likegyldighet. Her brukes i stedet svært sterke beskrivelser for å vise hvor kritisk hun er, samtidig som egen åndelighet beskrives som bred. Da kan nok bredden være reell nok, men muligens definert ut fra andre forutsetninger enn det de andre gjør.

De andres erfaring og prestenes generelle vektlegging av å søke en bredde i åndelige uttrykk er et interessant funn. Og ikke minst; at mange gir uttrykk for at det har skjedd en *endring* i egen åndelighet og at de i dag forholder seg til kontemplativ spiritualitet på en annen måte enn tidligere.

Jeg vil ikke konkludere med at denne endringen kun skyldes erfaringen fra retreat. Tvert i mot fremstiller flere av informantene sin eget åndelighet generelt med ord som beskriver utvikling og endring gjennom livet og i møte med ulike miljøer og erfaringer, noe som tilsier at det er mer enn et studiekrav som har påvirket deres forhold til retreat og kontemplativ spiritualitet. Igjen er det verdt å merke seg at når inngangsverdien til samtalen var å snakke om retreatopplevelsen fra studietiden, kan andre mulige forklaringer på hvordan kontemplativ spiritualitet har blitt en del av prestenes åndelighet bli utelatt i forklaringene.

6.4 Oppsummering, menighetenes og prestenes uttrykk for åndelighet

Materialet viser at mange informanter oppfattet at mitt spørsmål om menighetens åndelighet handlet om uttrykk for karismatisk åndelighet. Et svært interessant trekk ved prestenes beskrivelse av egen åndelighet, er at de selv mener de har en større bredde i uttrykk for spiritualitet enn det menigheten legger til rette for. Det er også mitt inntrykk at de ser klare ulemper ved ensidig vektlegging av en enkelt uttrykksform. Jeg synes det er særlig interessant at flere omtaler økumenikk som et uttrykk for deres spiritualitet, og jeg tror det speiler prestenes ekklesiologi og hva som for dem kan være en naturlig konsekvens av å søke en bredde i åndelige uttrykk.

Det ser også ut til at prestenes beskrivelse av egen åndelighet opererer med en tydelig endring; Ingen nevner erfaring med kontemplativ spiritualitet som noe som har formet deres åndelige liv før studietiden, og kun en av informantene hadde erfaring med retreat før starten på utdanningsløpet. Likevel oppgir nesten alle at kontemplativ spiritualitet og retreat er noe som på ulike måter karakteriserer deres åndelige liv i dag.

7 «Nå er jeg her og har ingen ansvar»

Altså, hvis jeg kunne valgt, så ville jeg jo sendt alle sammen på retreat! Og sagt, prøv det i hvert fall, så får dere sett. Fordi at du vet ikke hva du får eller hva du møter, da.
(Anna)

I dette delen av analysen vil jeg først trekke frem noen grunnleggende beskrivelser som viser hvordan prestene opplevde retreatoppholdet. I intervjusituasjonen har jeg i stor grad latt informantene selv styre hvilken retreatopplevelse de ønsket å snakke om, og i de fleste tilfellene ble det lagt størst vekt på deres første møte med retreat. Jeg har også hatt størst interesse av å høre om prestenes refleksjoner rundt de studierelaterte retreatene, og da kanskje særlig den første. Det kan farge svarene i noen grad.

Når det gjelder hvilket retreatopphold informantene valgte å snakke mest om, er det et klart hovedfokus på kontemplativ retreat på Lia gård i regi av Metodistkirken. For de fleste var dette deres første møte med retreat. En av prestene hadde selv tatt initiativ til å dra på retreat sommeren før hun startet på studiene. Det var på Sandom og hun beskriver det som litt annerledes, sammenlignet med det hun opplevde på Lia senere i studiene. Det samme gjelder en av de andre prestene. Hun var på retreat i Son da hun begynte å studere og har i ettertid vært på flere retreat. Begge disse informantene valgte i hovedsak å snakke om den kontemplative retreaten i studietiden på Lia gård når de skulle dele sine erfaringer. Ytterligere en av informantene hadde erfaring med familieretreat fra barndommen, men hennes første erfaring med retreat i voksen alder kom i forbindelse med studiene.

En av prestene hadde sitt første møte med retreat på Lia gård, mens de to neste retreatene ble gjennomført i regi av Sub Church og MF sin retreat for studenter som tar praktikum. Når hun deler sine erfaringer med retreat, velger hun først og fremst å snakke om den kontemplative på Lia gård, men sammenligner litt med de to andre.

I intervjuguiden satte jeg av forholdsvis stor plass til å spørre informantene om hvilke forberedelser man gikk gjennom i forkant av første studierelaterte retreat og hva slags forventinger prestene hadde. Det gjorde jeg for å få nyttig bakgrunnskunnskap for min egen del. Det skulle vise seg å være en ganske sentral del av de betraktningene prestene gjorde seg om betydningen av retreat.

7.1 Lave forventninger og lite forberedelser

Felles for nesten alle var nemlig at de visste veldig lite om hva de skulle være med på. Det nevnes noen få unntak; en prest hadde vært med i en samtalegruppe der de kunne avklare praktiske sider ved oppholdet og snakke om hva slags forventninger de hadde. To andre henviste til faget «Kristen spiritualitet i dialog med aktuelle strømninger» og mente det var relevant for deres kunnskapsgrunnlag, selv om det var et generelt fag, ikke en forberedelse til retreat. Utover dette fikk studentene kun praktisk informasjon om reisevei, dato, økonomisk kompensasjon og lignende. «Men», som en av dem uttrykker det, «det som kunne foregå i det indre livet, det var vel ikke snakka om så mye på forhånd, tror jeg.» (Sara)

Det blir også sagt på flere måter av informantene at de var usikre på og til dels skeptiske til det de skulle være med på. Noen av dem hadde tatt saken i egne hender og forberedt seg ved å snakke med foreldre eller andre som hadde erfaring med retreat og kunne fortelle hva det handlet om. Det var også en annen stemme i dette, og det var den av informantene som ikke hadde erfaring med retreat, men som likevel gledet seg til å dra, fordi hun gjennom flere år hadde brukt meditasjon og trivdes med stillheten. Men de aller fleste ga klart uttrykk for at de ble overrasket over det de opplevde på retreat og at de tror utbyttet hadde vært større dersom de hadde vært bedre forberedt.

Særlig dette med at informantene var så samstemte i at de var skeptiske og usikre, vekket min oppmerksomhet. Kanskje fordi det peker mot noe som var ukjent. For hvis retreat og kontemplativ spiritualitet var ukjent for studentene, sier det noe om at dette uttrykket ikke var en del av deres hverdag i særlig grad før de opplevde retreat gjennom studiene. Det blir en forenkling å si at prestenes åndelighet manglet en kontemplativ dimensjon før de deltok på retreat – til det er både kontemplativ spiritualitet og et menneskes åndelighet for sammensatt. Men selve usikkerheten og skepsisen forteller at denne formen for spiritualitet og praksis opplevdes som fremmed.

Noen av informantene fortalte at de var skeptiske til den teologiske forankringen til kontemplativ spiritualitet, mens andre var skeptiske til at noe som praktiseres såpass lite i metodistisk sammenheng blir viet så stor plass i studiene. Andre igjen var skeptiske til kravet om stillhet og de fleste var usikre på hva de egentlig skulle være med på og om de ville klare å la være å snakke. Særlig en av studentene tok sine egne forberedelser på alvor. Hun hadde

lest bøker og artikler om kontemplativ spiritualitet og fulgt en pågående debatt om temaet. Hun hadde også snakket med en prest under institusjonspraksis og fått anbefalt litteratur og artikler om emnet og lest alt. Hun beskriver seg selv som skeptisk i møte med retreaten.

7.1.1 Studiekraft til personlig oppbygning

Det var også ulike syn blant studentene om de trodde at dette var ment som en opplevelse for personlig oppbygning, eller om det kun var et obligatorisk studiekraft. En nyansert fremstilling som går igjen hos noen er at de tenker på det som en kombinasjon av faglige kraft og personlig oppbygning. Men de fleste forsto det *enten* som et studiekraft eller som et moment til oppbygning av egen åndelighet.

Uansett hvordan de så på dette kravet om å delta, hadde de en tanke om at en retreatopplevelse kunne være lærerik. De fleste så på dette som en erfaring de kunne dra nytte av som prester senere, og da særlig i møte med mennesker som kunne tenkes å etterspørre denne type åndelighet. Også her var det noen som tenkte annerledes: en av studentene ga uttrykk for at det å delta på retreat var noe som studentene måtte gjennom for å bli ferdige, at det ikke hadde noen verdi og at det ble gjort høyst motvillig.

På spørsmål om obligatorisk deltakelse på retreat er å kreve for mye av studenter, svarer informantene i all hovedsak at de ikke synes det. De begrunner det med at man som prest trenger å få erfaring med ulike former for åndelighet, og de henviser også til muligheten for å avstå fra å delta aktivt underveis.

En informant reflekterer rundt at det *kan* være et høyt kraft å stille til studenter, men peker samtidig på en viktig «ventil» i systemet:

Det er jo ikke så kjekt å være ulydig i en sånn setting heller og sette seg ned med en krimbok i stedet for.

Ja, er det rom for å være skeptisk?

Det burde i hvert fall være der. Absolutt. Men så tenker jeg [at] på retreaten så har du denne veiledningstimen. Og der må det jo kunne være rom for å komme med en masse skepsis, vil jeg tro. Burde være det i hvert fall, hvis det er gode veiledere vi har. (Ruth)

Slik retreaten er lagt opp, har man en personlig samtale med en veileder en gang om dagen, og det representerer en viktig mulighet for studentene, slik denne informanten beskriver det. I samtale med de andre informantene viser det seg også at den muligheten for å snakke og til å reflektere rundt opplevelser og tanker blir ikke bare brukt for å få utløp for frustrasjon og til å sette ord på skepsis. Det kan også være et viktig hjelpemiddel i studentenes *forståelse* av hva retreat er.

Samlet sett gir dette et bilde av at prestene ikke hadde erfaring med retreat fra før av og heller ikke kontemplativ spiritualitet i særlig grad. Dermed kunne de ikke på forhånd forholde seg til det de skulle være med på. De visste ikke hvordan kropp og sinn ville reagere i møte med stillheten og de klarte ikke å se for seg hva slags utbytte de kunne forvente å få, verken faglig eller personlig. At de beskriver seg selv som «skeptiske» til både innholdet på retreaten og selve den teologiske forankringen, forteller meg at selv engasjerte, kunnskapsrike studenter ikke kjente igjen denne type åndelighet fra den menighetssammenhengen de kom fra.

7.2 Alt i deg blir høyløst når alt rundt deg blir stille

Jeg vil ikke gå inn i detalj på informantenes beskrivelse av første møtet med retreat, men jeg vil prøve å finne ord og uttrykk som kan sette oss på sporet av en forklaring på hva det var som endret seg fra første til siste dag. I intervjuguiden satte jeg opp spørsmål knyttet til erfaringer med retreatoppholdet, og det første var formulert på en måte som skulle inspirere til gode og kanskje litt spisse svar:

Kan du huske hvordan du selv karakteriserte retreatoppholdet for dine nærmeste etter at du første gang var på (pålagt) retreat?

Dessverre overvurderte jeg nok hvor bevisste de hadde vært på akkurat det punktet, så mange svar var i retning av at de ikke husket at de kom med en spesiell karakteristikk. I stedet ledet informantene samtalen inn på hva de følte etter første retreat. Uttrykk som viser til at de var overrasket, det var annerledes, at de ønsket å beholde stillheten på vei hjem etterpå, eller ord som beskriver retreatopplevelsen mer generelt som «en god opplevelse», «en fin opplevelse» og lignende. En av informantene som hadde vært skeptisk i møte med sin første retreat og

tenkt at det ikke var noe for henne, konstaterte at det «var jo ikke bare tull ...». Hun hadde gruet seg, men etter første retreat gledet hun seg til neste retreat.

7.2.1 Å lande i stillheten

En av informantene beskriver sitt første møte med retreat som en øvelse i å legge fra seg alt hun følte hun burde gjøre for å være åndelig. Hun var skeptisk til å skulle være stille og sier hun la press på seg for å «gjøre leksene», fokusere på å være åndelig og bruke tida effektivt. I samtale med veileder fikk hun beskjed om å legge vekk alle oppgaver. «Det at du er her og stiller deg inn er nok. Men du må være villig til å være i stillheten og ikke fylle den med alt mulig du må gjøre.» (Anna)

En av de andre prestene beskriver noe lignende og sier det tok tid for henne «å lande» i stillheten. Hun beskriver en hverdag preget av mye logistikk og mange oppgaver, og sier selv hun var sliten – og skeptisk til det hun skulle være med på. Det at hun følte seg stresset og opptatt av alt hun skulle gjøre, gjorde at det tok tid før hun skjønnte at stillheten var «et pusterom». (Sara)

En uventet beskrivelse av et første møte med retreat, var beskrivelsen av å savne lyd. Informanten var overveldet over å møte en fysisk stillhet og spurte seg selv hvor all lyden var. Hun opplevde stillheten som skremmende på den måten at «alt i deg blir mer høylytt når alt rundt deg blir stille». Parallelt med dette, fortalte hun hvordan hun på en skitur følte en frykt for å møte ulv, og sammenlignet den ubegrunnede frykten for hva hun kunne møte i skogen med den ubegrunnede frykten hun følte for hva hun kunne komme til å møte i stillheten. (Trine)

Nettopp kontrasten til livet og de åndelige uttrykkene man er vant til, er ellers noe av det som går igjen som positive beskrivelser av retreatoppholdet. En informant beskrev retreat som en kontrast til det travle, og at det ikke nødvendigvis er så lett å «gå inn i» den kontrasten. Så selv om hennes første møte på retreat var midt i en ferie og i en rolig hverdag for henne, tok det tid før hun klarte å «skru om» og kjenne «Nå er jeg her og har ingen ansvar». (Hege)

7.2.2 Kontrasten til hverdagen

Det burde ikke komme som en stor overraskelse at kontemplativ retreat fremstår som en stor kontrast til prestenes daglige liv. Det som er mer interessant er hvordan den kontrasten

defineres og oppleves. Det er to ting som peker seg ut; det ene er en åndelig kontrast og det andre er en praktisk, en kontrast til hverdagen. Og kanskje er noe begge deler. Den åndelige siden illustreres blant annet der den ene informantene forteller at hun måtte lære seg å ikke fylle stillheten. Det er en beskrivelse av den åndelige kontrasten jeg tror mange av informantene ville kjenne seg igjen i. Uttrykk for åndelighet er gjerne knyttet til noe man gjør; bønn, bibellesning, lovsang, diakoni, undervisning, deltakelse i gudstjenester eller annet. Å møte en åndelighet som ikke skal «fylles» med tanker, ord eller toner, kan fremstå som en stor kontrast, noe disse informantene uttrykker på flere forskjellige måter og som mange mener det tok tid for dem «å lande i».

Når travle prestestudenter får beskjed om å verken studere eller snakke, blir kontrasten til hverdagen stor. Det jeg særlig merker meg er likevel den formuleringen som den ene informantene brukte når hun skulle beskrive at hun måtte «skru om» fra hverdagen og bruke tid på å forstå at «Nå er jeg her og har ingen ansvar». (Hege)

Det er to ting i denne hverdagsbeskrivelsen som jeg legger merke til. Det første er at hun først etter noen dager lander såpass at hun kan konstatere; «Nå er jeg her». Jeg oppfatter det hun sier om at hun *er* ikke bare om fysisk tilstedeværelse, men også om å anerkjenne hva det vil si å *være*. Informantens utsagn peker på at den erkjennelsen blir ekstra påtagelig når man ikke har en travel hverdag med oppgaver av ulike slag, men kun skal være tilstede. Det andre er at hun understreker at hun «har ingen ansvar». Å slippe ansvar er både å slippe å tenke på praktiske sider ved hverdagen som man til vanlig har ansvar for, men det er også å gi seg selv det rommet man trenger for å kunne *være*.

Jeg oppfatter det som at informantene peker på noe i retreatopplevelsen som både er en åndelig og en praktisk kontrast til hverdagen. Jeg tolker det som at informantene her peker på at det å slippe å forholde seg til andre menneskers behov gir henne selv en mulighet til å være oppmerksom på sine egne åndelige behov. At veien inn til stillheten er ikke lett å finne når man tar ansvar for andre. «Nå er jeg her og har ingen ansvar» fremstår som en verdifull kontrast til det daglige livet som prest og medmenneske.

7.2.3 Veiledning

Et punkt i samtalen som ble vektlagt svært forskjellig fra person til person, men som var gjennomgående positivt for hver av dem, var veiledningen. Hver dag under retreaten møter

deltakerne en veileder til samtale. Dette er det eneste punktet i dagen hvor man faktisk kan bruke stemmen sin og snakke, noe som betyr mye for deltakerne. Det vil si; man kan også bruke stemmen sin som deltaker i tidebønnene i kapellet, men da er det ikke for å snakke med noen.

En av informantene formulerer det slik:

Men det er klart, når man går det og går rundt med sitt eget hode, da er det jo mye som kommer opp og mye man går og tenker på. Og det var utrolig viktig for meg (...) å få lufta det. Og få satt ord på alt som jeg følte ble vist meg at dette må du jobbe med. Og sparre litt med en annen person som hadde mer erfaring enn meg på det å være stille (...) Og hva kan man gjøre med det man føler man opplever. (Anna)

Det er påfallende enighet i gruppa om at veiledningstimene var viktige for dem, og mange ville nok si at denne informanten på en god måte setter ord på hvorfor det var viktig. I intervjuene kommer det frem at det første møtet med stillheten skaper mange tanker og vekker mange spørsmål for deltakerne. Jeg registrerer at informanten peker på to verdifulle sider ved veiledningssamtalene. Det ene var alle de tankene hun gikk med selv og som hun følte behov for å sette ord på i en fortrolig samtale med en veileder. Det andre var å forstå hva hun opplevde. Hun beskriver det som å sparre med noen som har mer erfaring på det å være stille. Det er en interessant formulering, for i det ligger også en beskrivelse av at hun i sitt første møte med stillheten innser at hun ikke har opplevd dette før og trenger hjelp av noen som forstår hva stillheten er og gjør med et menneske.

Det var også flere som følte at veiledningen var en måte å bli ivaretatt som person. Den omsorgen som beskrives fra samtalene med veileder inkluderer både det vi vanligvis tenker på som sjelesorg, men også praktisk tilrettelegging, faglig og åndelig veiledning og muligheten til å snakke om ting som tynget. Informantene fremstiller det som at de selv fikk styre og velge tema for samtalen. Noen trengte personlig oppfølging på grunn av en dramatisk familiesituasjon mens andre trengte et rom for å lufte følelser.

De som i det hele tatt hadde kritiske innvendinger til veiledningen, var likevel i all hovedsak positive. Det vil si at selv om en av informantene mente det kunne være litt mer veiledning og ikke så mye «*Nå, hvordan har du det?* og så skulle jeg fortelle hvordan jeg hadde det.»

(Ruth), så beskrev hun likevel veiledningen som svært viktig for hennes forståelse av retreat. Den informanten som uttalte seg kritisk om det aller meste fra retreatopplevelsen husket samtalene som «fine» og at de balanserte inntrykkene litt. «Det var nok kanskje samtalene (...) som reddet oppholdet, tror jeg. Tross alt.» (Hanna)

7.2.4 Jeg bare hata hele oppholdet ...

Den samme informanten ga meg en klar karakteristikkk av retreatoppholdet:

Kan du huske hvordan du karakteriserte [retreatopplevelsen] da du kom hjem?

Hva skal jeg si da? Jeg tror det var litt sånn at «Hvis jeg skal gjøre dette her to ganger til, så tror jeg jeg dropper ut av studiene!» (...) Det var litt sånn fengselsfølelse. Nei, jeg vet ikke. Jeg bare hata hele oppholdet, tror jeg. Det er fint sted, da. Jeg følte jeg virkelig prøvde, liksom, men jeg ga opp på torsdagen. Da ga jeg opp, ja. (Hanna)

I møte med en felles metodist og kollega som skal skrive master om retreat i utdanningen, kan det tenkes at informanten nøler med å ta sterke ord i bruk. Jeg opplevde det som at informanten brukte litt tid før ordene «fengsel» og «hat» ble tatt i bruk, så det var ikke uoverveid og spontant sagt. I den opprinnelige transkripsjonen vises dette mer tydelig, men jeg ønsker ikke å gjengi det av anonymitetshensyn. Poenget er likevel at informanten tydelig velger å ordlegge seg så kraftig og at det speiler det egentlige synet på hvordan det var å være på retreat. At det sniker seg inn en liten moderasjon i form av å henvise til at Lia gård er et fint sted, forsterker bare min opplevelse av at informanten ønsker å være ærlig og nyansert, men at det «på torsdagen» bare var å «gi opp» forsøkene på å få et positivt utbytte av retreaten.

Dette utsagnet står i sterk kontrast til alle de andre beskrivelsene av retreatopplevelsen fra de andre informantene. Det er veldig interessant i seg selv at det som beskrives av enkelte som så verdifullt at de ville ta med seg følelsen av stillhet hjem, oppleves av andre som et fengsel. Utgangspunktet for denne informanten var ikke veldig annerledes enn det de andre hadde, men opplevelsen må sies å stå på motsatt ende av skalaen. Det er en erkjennelse jeg legger vekt på fordi den er en del av de samlede refleksjonene prestene gjør seg om bruk av kontemplativ spiritualitet og retreat i utdanningsløpet, og det bidrar til å nyansere bildet.

Men i all hovedsak er bildet at prestene, på tross av at de møtte med både skepsis og usikkerhet, hadde et svært positivt første møte med retreat.

7.3 Kom. Hvil. Ta imot.

I intervjuene prøvde jeg å være tydelig på det spørsmålet som handlet om hvilke tanker de gjorde seg om retreatens verdi. Jeg ønsket å være tydelig for å forsikre meg om at informanten også oppfattet det som et spørsmål om hvilken betydning retreat hadde hatt for deres tro og tjeneste, ikke et spørsmål om de «likte det», eller ikke.

7.3.1 Sentrerende bønn

I mange av svarene gikk forholdet til bønn igjen som en rød tråd. Kontemplativ retreat i regi av Metodistkirken inkluderer opplæring i sentrerende bønn, og mye av retreatens verdi knyttes opp til den i flere av svarene. En av informantene gikk inn i en lengre tankerekke om sentrerende bønn:

Altså, jeg vet ikke helt hvordan, men jeg tror jo; på en måte så har det bekreftet, kanskje, en del av det jeg allerede har trodd, eller allerede har tenkt. Den her dypere forståelsen, det at bønnen ikke bare er ord, og ikke bare tanker og det å skulle be, be om alt og be for alt, men at det også handler om en relasjon, da. Å kunne bygge den relasjonen uten nødvendigvis å snakke. Det er ... ja, det er litt spennende, men også ... ja, det er liksom, det er ikke så ... ehem – det er ikke alltid like lett å forklare! At det er både de erfaringene og den opplevelsen og det som skjer i den bønnen, da. Det er noe helt annet enn hva jeg kanskje egentlig har tenkt at bønn er. (Trine)

Jeg synes selve tankerekken og måten hun leter seg frem mellom ordene illustrerer hvordan hun opplevde møtet med en ny erfaring av hva bønn er. I den nølende beskrivelsen ser jeg også en undring over hva sentrerende bønn er – det er ikke alltid like lett å forklare! – som informanten selv sa. Det er også flere som trekker frem en relasjon til Gud, en nærhet til det guddommelige og det å bli ledet inn i stillheten som verdien retreat har hatt for dem.

7.3.2 Vitamininnsprøyting

En av informantene beskriver det som en «vitamininnsprøyting» inn i sin jobb som prest. Hun setter det særlig i relasjon til det hun selv skal være i menigheten:

For meg er det en vitamininnsprøyting inn i arbeidet, fordi man som prest står i en tjeneste hvor man gir og gir og gir på den åndelige fronten. Man er på en måte den som skal tolke bibeltekstene og gi mat til folk sitt åndelige liv, da. Og hvis du ikke får noe selv der, så blir det ganske tomt etter hvert. Så jeg har tenkt, og ønsker meg i en ideell verden at retreat er noe jeg skal gjøre jevnlig. (...) Bare få være (eget navn) og utvikle min åndelighet, (...) kunne gå enda dypere inn i den åndelige sfæren eller det å utvikle det åndelige livet. Igjen; for å kunne være en god leder eller hyrde for de jeg er prest for.

Fordi, for min del er ikke prestejobben en jobb. Det er jo like mye en livsstil hvor jeg bruker hele meg og hvor jeg bruker det jeg erfarer privat og personlig og det åndelige også profesjonelt. (Anna)

I dette utsagnet ser jeg at verdien av retreat knyttes til egen oppbyggelse, men ikke uten et oppdrag; som åndelig næring for at hun skal kunne være en «hyrde for de jeg er prest for». Informanten utdyper ved å si at det er hennes eget liv og hennes eget gudsforhold som blir brukt i den profesjonelle rollen som prest, noe som gjør det helt avgjørende at hun selv også får næring til sitt åndelige liv.

En av informantene hadde lagt ned mye arbeid i å forberede seg til retreat for egen del. Hun hadde lest mye og beskrev seg selv som nysgjerrig, men skeptisk til det hun skulle være med på. Hennes hovedbekymring handlet om den teologiske forankringen til kontemplativ spiritualitet, ikke retreat som sådan. Når jeg spør om retreatopplevelsen har hatt betydning for hennes tro og tjeneste, svarer hun:

Veldig! Veldig. Fordi, som sagt; stillheten i bønn var ikke en del av livet mitt. Men på grunn av retreat så har dette vært en del av livet mitt. (...) Etter at jeg har vært på Lia Gård, så har det hjulpet meg mye. Nå kan jeg være stille og konsentrere. Ja, og jeg har lest noen av kirkefedrene, og de også underviser noe om sånn bønn. Jeg er glad i å lese og praktisere det. Så det har hjulpet meg så mye. Og det – fortsatt – hjelper i livet, det

personlige livet mitt. (...) Selve den kontemplative «greien» – jeg likte ikke det, men stillhet-biten ... jeg hadde en fin opplevelse med stillheten. (Elisabeth)

Dette er en av de informantene som tydeligst deler sine tanker om det teologiske aspektet ved retreat. Hun fastholder at praksisen rundt sentrerende bønn og «den kontemplative greien» ikke var noe for henne, men presiserer likevel at selve stillheten og stillheten i bønn var en ny og veldig god erfaring for henne å ta med seg. At hun skiller på stillhet i bønn og *veien* til stillhet i bønn, slik jeg tolker henne, synes jeg er interessant. Det er ikke mitt inntrykk at hun ble mindre skeptisk til teologien bak og praksisen knyttet til kontemplativ spiritualitet, men at hun likevel mener at retreatopplevelsen ga henne en verdifull erfaring med stillhet.

7.3.3 Pusterom i hverdagen

Noe av det som interesserte meg var om studentene hadde brukt noen av erfaringene fra retreat i sin prestegjerning. De hadde allerede signalisert at kontemplativ spiritualitet til stor del var ukjent for dem og at det heller ikke var en stor del av menighetens uttrykk for spiritualitet. Samtidig hadde de signalisert at de så på sin egen åndelighet som «bredere», noe som for mange kunne knyttes til at de hadde fått erfaring med kontemplativ spiritualitet. Men hvor mye kunne den erfaringen faktisk brukes i arbeidet som prest?

En av prestene kunne fortelle at nedstengningen av samfunnet under korona-pandemien førte menigheten inn i en møteform hvor det var mer stillhet. Og dette «åpnet noe» noe i menigheten.

Ja, hva er det det åpner?

Ja, noe med dette at (...) i starten opplevdes det som, for meg, at gudstjenesten nesten var en sånn ting der vi måtte gjøre veldig mye og vi nesten ikke hadde tid til å *være* i det vi gjorde. (...) Og så har vi måttet senke kravene litt til lyd og lys og bilder. (...) Så ble også rommet for å være stille sammen åpent, for det var jo ikke så mye annet som skulle skje. (...) Det skulle bare være at vi var sammen og hadde en åpen kirke og søkte Gud sammen i det. Og da åpnet det rommet seg for å bare kunne sitte i stillhet også, da.

Jeg opplever at det har ført til at menigheten har senket skuldrene på hvordan man skal ha kirke eller skal ha gudstjeneste. At det har, på en måte blitt lettere å puste. Det var

kanskje litt voldsomt, da, men liksom ... det kjennes ut som rommet er åpnere. (Anna, original utheving)

Presten her sammenligner den påførte stillheten under pandemien med stillheten fra retreat og beskriver rommet som «åpnere». Hun registrerer at det de var vant til med tanke på å tilrettelegge gudstjeneste med lyd, lys og bilde (og da er det sangere og band hun referer til), var ting som de måtte gi avkall på. Erfaringen med å gi avkall på en ting, var at det åpnet for noe annet, at menigheten senket skuldrene når uttrykkene ble mer lavmælte og at det ble lettere å puste.⁷⁷

Akkurat metaforen med å puste ble brukt av flere. En av informantene snakket om at retreat var som et stort pusterom for henne, og at hun oppsøkte små «pusterom» i hverdagen. Men hun deler ikke den forrige informantens erfaring om at man samtidig oppdager at også mange andre søker den samme stillheten:

Men du møter ikke andre som søker det samme pusterommet?

Det er ikke så veldig ofte i hverdagen, nei. Jeg møter det selvfølgelig hos noen kollegaer og sånn, som er opptatt av det her med stillhet og kontemplativ og sånn. Men sånn i hverdagen så møter jeg jo ikke det.

Tror du man må oppleve verdien av retreat før man kan forstå?

På mange måter kanskje, ja. Eller i hvert fall oppleve verdien av å være, bare være i stillheten, sammen med Gud. (Sara)

Denne presten deler en erfaring om at hennes ønske om å søke stillheten blir en ensom vei. Hun sier hun «selvfølgelig» ser det samme ønsket hos kollegaer, men ikke i hverdagen. Når jeg spør om retreat nærmest blir en forutsetning for å forstå hvor stor verdi et slikt pusterom kan ha, nyanserer hun ved å peke på det som jeg opplever som essensen i hennes erfaring; «... å være, bare være i stillheten, sammen med Gud.» Det er ikke nødvendigvis retreatopplevelsen som sådan som er den erfaringen informantene vil peke på, men erfaringen med hva kontemplativ spiritualitet gjør med ens egen relasjon til Gud.

---

⁷⁷ Se gjerne Våge: «Nye moglegheitsrom i koronatid?»

Andre konstaterer at pandemien har satt en stopp for muligheten til å ta vare på en spirende interesse for kontemplativ spiritualitet. En av prestene forteller om stille bønn ved starten på menighetsrådene og «Stille kveld» med åpent kirkerom og sentrerende bønn. Hun hadde også invitert de prestene som var ansvarlige for undervisningen på Lia gård til å ha seminar om sentrerende bønn, noe som resulterte i en samling før nedstengningen. Men selv om det blir vanskelig for den presten å si noe sikkert om bruken av retreatferingene, fremstilles de forsøkene som ble gjort som noe verdifullt:

Men når jeg har hatt selv stille bønn, kveldsbønn eller har vært i menigheten og (...) hvor vi bare sitter med sånn kontemplativ gruppe, har en tekst å meditere over, gjerne litt musikk sånn stille og rolig i bakgrunnen, stille bønn, litt felles bønn, lys ... da kjenner jeg at menigheten puster, for å si det sånn. (Ruth)

Det tydeligste eksemplet på at man som prest faktisk får bruk for retreatferingene, er interessant nok i samarbeid med andre menigheter. Denne informanten forteller om at en kollega i Den norske kirke er ansatt i prostiet for å jobbe med stillhet, stillhetsarbeid og økumenisk arbeid.

Og da vi snakket sammen, så merket vi begge to at vi var veldig gira på Taizé-messer og Taizé-bønner, fordi vi begge har veldig gode erfaringer med det. Og jeg gleder meg til vi kan begynne det samarbeidet på nytt når samfunnet åpner litt. Så det ligger meg på hjertet å kunne tilby et pusterom. Det opplever jeg at retreat har vært for meg; et pusterom (...). (Anna)

At man som prest må jobbe aktivt for å tilby stillhet og «pusterom» til folk blir veldig tydelig i dette eksemplet hvor en person faktisk er ansatt i Den norske kirke med det for øye. Det økumeniske arbeidet med dette startet så vidt før pandemien slo til, men ble satt på vent frem til man på nytt kan åpne opp samfunnet. Intervjuet fant sted i juli 2021, og da var det fortsatt mye som var stengt. Samtalen viser at informanten mener hennes mulighet for å gjøre bruk av egne erfaringer med kontemplativ spiritualitet, knyttes opp mot et fellesskap der flere jobber for det samme. I dette tilfellet understrekes det av at det fellesskapet ikke begrenses til egen menighet, men er et økumenisk arbeid som andre har tatt initiativ til.

7.3.4 Prøv det i hvert fall!

Til slutt i intervjuet ba jeg informantene reflektere over om bruk av retreat under studiene var en god prioritering fra kirkens og Seminarets side, og om de så for seg at kirken kom til å preges av at man gir prester erfaring med kontemplativ spiritualitet. Svarene uttrykker at det er et sprik mellom hva man ønsker og hva man tror er rimelig å forvente.

Prestenes tanker om dette går i retning av å se verdien av retreat for egen del og at det kan bety mye for den enkelte prest. Men når det gjelder menighetene eller kirken som sådan, er det flere ting som spiller inn. Dermed blir det flere faktorer som påvirker i hvor stor grad prestenes erfaring med kontemplativ spiritualitet får prege kirken. Da jeg spurte en informant om hun trodde det ville prege Metodistkirken at man de siste 20 årene har sørget for at prestene får erfaring med retreat, hadde hun følgende tankerekke:

Både ja og nei. Fordi at de er jo veldig ulike som prester. Jeg tror at de av oss som catcher på dette, som synes at – Å, her treffer det min åndelighet – vi vil kanskje videreføre det inn i våre menigheter i en eller annen form. Men så er det sikkert mange prestestudenter som ikke takler dette, at de syns det ikke gir de noen ting, som bare synes det er krevende og ubehagelig og som sikkert ikke da kommer til å anbefale det videre i det hele tatt i sine menigheter. Så både – og.

Altså, hvis jeg kunne valgt, så ville jeg jo sendt alle sammen på retreat! Og sagt, prøv det i hvert fall, så får dere sett. Fordi at du vet ikke hva du får eller hva du møter, da.
(Anna)

Dette blir en god illustrasjon på ting som påvirker hvor mye menighetene og kirken blir preget av prestenes retreatserfaring. For det første er det avhengig av om presten selv hadde en god erfaring eller ikke. Deretter blir det opp til presten å formidle sitt ønske om å gi rom for kontemplativ spiritualitet i sin menighet, men det igjen er avhengig av hva menigheten ønsker. Når informanten sier at hun helst skulle sendt alle sammen på retreat, speiler det et ønske fra hennes side som hun nok kan se på som urealistisk, men som likevel blir uttalt. Og begrunnelsen er at man må *erfare* for å vite hva det kan bety. Dermed vil fortsatt gevinsten først og fremst være knyttet til enkeltpersoner. Det kan senere få effekt for hva som preger kirkesamfunnet, men det blir ikke sagt eksplisitt. Heller blir det antydnet at det er viktig å sørge

for at det er en mulighet for å oppleve det kontemplative sånn at hver og en kan erfare hva det betyr i deres eget liv.

Det er flere som peker på lignende vurderinger når de skal reflektere rundt hvor stor verdi dette har for kirken.

Altså, nå er jo folk forskjellige. Samtidig er det ikke sagt at man skal reise på akkurat den type [kontemplativ] retreat. Men det legges jo opp til at man i hvert fall kan få noen erfaringer. Altså, så vidt jeg vet så kan man få godkjent om man går på en pilegrimsvandring, for eksempel. Og det er jo en annen type erfaring igjen. Og det at man også er åpen for å få nye erfaringer, tenker jeg er bra. (Hege)

Å være åpen for nye erfaringer er i seg selv noe denne informanten trekker frem som en god effekt av å møte andre uttrykk for spiritualitet. Hun poengterer også at folk er forskjellige, og at ikke alle nødvendigvis vil ha så stort utbytte av den ene formen for retreat. Slik jeg forstår henne, er verdien først og fremst knyttet til den enkeltes erfaring, men hun sier samtidig at det er noe «det legges opp til». Den kommentaren tolker jeg som en henvisning til at hun mener Metodistkirken legger opp til at den enkelte skal få erfaringer fordi det er et gode for kirken. Dette blir bekreftet i utsagnet fra en annen informant når jeg spør om hvorfor hun syntes Seminarets prioritering var god:

Det er fordi jeg synes at det åndelig livet til oss som skal være prester og diakoner er en viktig prioritet. Nå kan det kanskje være andre måter å utvikle det på også, men jeg tenker at retreat og fokus på det åndelige livet er like viktig som lederkurs.

Det henger jo sammen med at når du selv har et levende, åndelig liv, så har du, tenker jeg, kanskje både mer å gi, men også mer ... kunne møte mennesker og forstå mer de åndelige behovene som du møter i menigheten eller hos mennesker. (Sara)

Dette er en informant som gir tydelig uttrykk for at kontemplativ spiritualitet har hatt stor betydning i hennes liv. Men det hun vektlegger i begrunnelsen for hvorfor dette er en god prioritering, er at prestens eget, åndelige liv har stor betydning for hvordan man evner å møte andre menneskers åndelighet. Informanten legger vekt på at det kanskje kan være andre måter å utvikle seg på, men at det er avgjørende at presten har det hun kaller et «levende», åndelig

liv. For meg speiler dette igjen et ønske om å ivareta bredden av åndelighet, ikke først og fremst det kontemplative.

Andre legger større vekt på at det er nettopp gjennom erfaring av kontemplativ spiritualitet man kan få den åpenheten overfor andre. En prest snakker om at hun gjennom retreat er blitt en rausere person i møte med andres åndelighet. En annen knytter grunnleggende, teologiske refleksjoner til det hun ser på som kjernen i retreat og kontemplativ spiritualitet; hvilen i Gud:

Jeg har lært mye om meg selv. Jeg har fått veldig mye trosstyrke. Ja, tror jeg kan si det. Og det har hjulpet meg i tjenesten på en måte at jeg har lært å hvile i Gud og tro på at han er med meg. Altså, det tror jeg kanskje den retreaten har vært [med] på å forsterke i meg, det at vissheten om at Gud bor i meg og er en del av mitt liv på en annen måte enn det jeg tenkte før. Ja, det kan ha med bare min utvikling av kristen tro å gjøre, men jeg tror absolutt at retreatene har hjulpet meg i den prosessen og på den veien.

Altså i vår teologi, i wesleyansk, metodistisk teologi, så er det masse rom og tydelige tegn til retreat, mener jeg. Så hvis vi lever mer (...) i tråd med vår wesleyanske tradisjon og teologi, så ser vi spor av at noen har erfart retreatens velsignelser.

Så egentlig å løfte frem helliggjørelsestankegangen?

Ja, amen! Det var det det var. Helliggjørelsestanken! (...) Altså; Kom. Hvil. Ta imot. (...) Det at vi slutter å stresse og kave og lage og organisere og arrangere, men bare komme og være. Jeg tror kanskje det preger metodisten. Burde i hvert fall gjøre det, tenker jeg. (Ruth)

Informantens vektlegging av noe i wesleyansk teologi som kunne knyttes til «retreatens velsignelser», ble for meg et eksempel på «helliggjørelse». Det får stå som et tydelig eksempel på min egen nærhet til kirkesamfunnet og teologien, og jeg ville ikke forventet at en annen forsker hadde fulgt opp informantens uttalelser med samme normative føringer. Jeg tror likevel min måte å sette ord på informantens tankegang var med på å åpne opp samtalen og definere hva informanten så på som særlig metodistisk ved retreat og kontemplativ

spiritualitet. Helligjørelse sammenlignes best med gjenopprettingen av «Imago Dei» og har vært en viktig del av Metodistkirkens teologiske grunnlag så vel som retreatbevegelsens.⁷⁸

7.3.5 En kritisk stemme – igjen

I lys av hennes kobling til metodismens teologi blir kontrasten stor til uttalelsene fra informanten som var mer skeptisk til retreat. For der var særlig tradisjonen fremhevet som hovedgrunnen til at retreat og kontemplasjon må tolkes som noe fremmed i Metodistkirken.

Jeg hadde jo ikke noe spesielt forhold til retreat. Så kanskje var det [et] fremmedelement. Ja, jeg synes kanskje det var en viss fremmedgjorthet (...). Jeg tenker fortsatt det er en ganske ny ting i kirka vår, at vi ikke har så mye tradisjon for den. Ikke at det var negativt, men (...) jeg så på det som et fremmedelement (...) (Hanna)

Denne metodistpresten ser helt motsatt på hvilken plass retreat og kontemplativ spiritualitet har hatt i metodistisk tradisjon. Her nevnes ikke teologien eksplisitt, men det er tydelig at retreat blir oppfattet som noe nytt og som et fremmedelement. Det er ingen grunn til å tro at den ene presten har feil og den andre rett. Det som likevel synes tydelig er at begge føler de finner en god begrunnelse i kirkens tradisjoner og teologi når de argumenterer for sitt syn på retreat og kontemplativ spiritualitet; den ene ved å henvise til de eldste, kristne tradisjonene som hun mener metodismen har sine røtter i, og den andre ved å henvise til den nyere tradisjonen som har preget Metodistkirken i Norge.

Hanna hadde ikke en positiv beskrivelse av hvilken betydning retreat hadde for hennes personlige tro og tjeneste. Først ble svaret at retreat ikke hadde hatt noen betydning. Når jeg stilte et direkte spørsmål om den hadde hatt *negativ* betydning var svaret mer nyansert:

Kanskje ikke i min troshistorie, men den har ikke vært noen positiv historie. I forhold til kirka har den vært en negativ historie, vil jeg si. I forhold til hva vi vektlegger overfor våre studenter eller troen på hva vi holder på med.

Slik jeg forstår det, fremstilles retreatserfaringen som uviktig, altså ikke direkte negativ, men uten betydning for personlig tro og tjeneste. Samtidig blir det poengtert at den har hatt negativ påvirkning til hennes forhold til kirken. Det stilles spørsmålstegn ved hva kirken vektlegger

---

⁷⁸ Se gjerne Jørgen Thaarup 2015, s. 273 og Roar G. Fotland 2008, 72 ff

overfor studenter som skal bli prester. Uten at det ble videre kommentert, indikerer svaret at det største problemet ikke handler om informantens personlige tro, men at det berører et større, teologisk spørsmål om hva Metodistkirken er.

Det hadde vært interessant å spørre henne om kirkens vektlegging av en fremmed form for spiritualitet gjør at hun føler kirken blir fremmed for henne og om hun mener utviklingen i kirken går i en retning er i strid med Metodistkirkens teologiske arv. Dessverre ble ikke det spørsmålet stilt, men jeg vil likevel trekke både de positive og negative svarene frem som interessante betraktninger rundt teologisk arv og tilhørighet.

7.4 Oppsummering

Hvordan reflekterer prestene rundt sine egne retreatopplevelser? For det første blir det tydelig at prestene selv beskriver sitt første møte med retreat som noe uventet og fremmed. Dette uttrykkes forskjellig, men er likevel en rød tråd i det informantene sier, uansett om de var positivt eller negativt innstilt. Det er også mange som sier de trengte tid før de kunne «lande i stillheten». Både den daglige veiledningen og fraværet av ansvar for andre løftes frem som noe positivt og til dels avgjørende element for hva slags utbytte de fikk av retreaten.

Det å kjenne på kontrasten fra hverdagslivet gjør at det også er en viktig erfaring å se verdien av en hverdag – og en gudsrelasjon – hvor man ikke *gjør* noe, men kun skal *være*. I ettetid er det mange som snakker om retreat som et «pusterom» eller sammenligner det med å puste.

Verdien av retreat knyttes i varierende grad til hverdagen i menigheten hjemme. Det vil si at noen menigheter eller grupper responderer positivt på den nye erfaringen som presten har, slik at det blir et kontemplativt fellesskap eller en viss grad av kontemplativ spiritualitet i menigheten. Andre prester opplever at retreat har hatt en stor verdi for dem, men at de ikke ser spor av det i sin egen hverdag. Når jeg til slutt ba dem reflektere over om dette var en god satsning for Metodistkirken, pekte noen av svarene på hvor viktig det er for kirken at prester får mulighet til å ta vare på sin egen åndelighet på denne måten, mens andre svar konsentrerte seg mer om hvorvidt dette kom til å prege kirkesamfunnet eller ikke. Noe det også var litt uenighet om. Felles for alle – unntatt en – var likevel at de mente dette var en god satsning.

8 Drøfting

Mitt hovedargument etter å ha hatt intervjuene, er at metodistprestene beskriver en bred spiritualitet, og at det i møte med kontemplativ spiritualitet og retreat har skjedd en endring i deres spiritualitet. Jeg vil drøfte det argumentet trinnvis ved å belyse de funnene som ligger til grunn for hovedargumentet. Funnene er for det første at prestenes ansvar for andres åndelige liv virker inn på deres egen spiritualitet. For det andre var prestenes møte med retreat og kontemplativ spiritualitet et møte med det ukjente, og det har ført til en endring i egen spiritualitet. For det tredje søker prestene brede, økumeniske uttrykk, men beskriver menighetens åndelighet ut fra hvor mye eller lite man ser av uttrykk for karismatisk spiritualitet.

For å unngå å sitte igjen med en løsrevet beskrivelse av prestenes retreat erfaring, ønsket jeg å gi en grundig beskrivelse av deres arbeidshverdag. Jeg ønsket også at de selv skulle sette ord på hva slags spiritualitet og erfaringer de kom med til første retreat i studietiden, en beskrivelse som også måtte inkludere menighetens spiritualitet.

I den prosessen viste det seg at det lå mer gjemt i bakgrunnsarbeidet enn jeg hadde forutsett. Beskrivelsen av arbeidsoppgaver, egen åndelighet og menighetens åndelighet ga ikke bare verdifull hjelp til å forstå hvordan prestene reflekterer rundt retreatopplevelsen. Den ga også innsikt i pastoral spiritualitet i metodistisk sammenheng og hva slags samspill og spenningsforhold som påvirker den spiritualiteten. Ved å gå dypere inn i de funnene, vil de kanskje også bidra til en utvidelse av hvordan man kan forstå pastoral spiritualitet i Metodistkirken i Norge.

8.1 Børs eller katedral

Jeg konstaterer i analysen at prestenes ansvarsfølelse spiller en viktig rolle i deres spiritualitet og derfor er også definisjonen av ansvarlig ledelse sentralt i min argumentasjon. Det skildres gjennom to viktige funn. Det ene er at prestene antyder et uformelt ansvar i tillegg til det formelle. Det uformelle ansvaret gjør presten i stand til å *reflektere* rundt menighetens praktiske aktiviteter og åndelige uttrykk, det hjelper henne å *forstå* hva aktiviteter og uttrykk betyr for menigheten og det gir henne i større grad en rolle som *medvandrer*.

Dette illustrerer godt ansvar som et uttrykk for relasjon. Ved å se bort fra organisasjonens krav, vender presten selv blikket mot hva ansvar er. Et slikt blikk på ansvar, stemmer bedre med en karitativ beskrivelse av hva ansvar *er* enn en forretningsmessig beskrivelse av hvordan ansvar *utøves*.⁷⁹ Ved å inkludere arbeidsoppgaver som setter dem i stand til å være en leder som kan engasjere seg i medmenneskers liv, viser prestene en utvidet forståelse av ledelse som speiler et helhetlig menneskesyn.

Definisjonen på ansvarlig ledelse, slik jeg har utledet den av Foss' argumentasjon, er svært normativ. I teorikapitlet argumenterer jeg for å velge hennes vinkling ut fra at verdigrunnlaget er mer i samsvar med det man kan forvente i en kirke enn på Børsen.⁸⁰ Det er ikke dermed sagt at det kun er innen caring science man har en gyldig definisjon av ansvarlig ledelse, men som et analyseredskap i møte med akkurat denne empirien, bidrar det både til en viktig forståelse og som en normativ målestokk. Jeg oppfatter altså det normative grunnlaget til Foss som et mer relevant utgangspunkt for kirken enn det normative grunnlaget i managementlitteraturen.

Fordi definisjonen bygger på et helhetlig menneskesyn hvor det å finne sitt medmenneskes indre styrke definerer både min og den andres verdighet, konstaterer jeg at ledelse er noe annet alene enn om det er relatert til ansvar og danning.⁸¹

Det andre funnet knyttet til ansvar, handler om hvordan dette virker inn i deres egen åndelighet. Materialet viser at prestene lar sine egne uttrykk for åndelighet vike for å følge menighetens uttrykk. Dermed kan prestenes måte å ta ansvar på, gå på bekostning av hvordan de selv ønsker å uttrykke åndelighet i menighetsfellesskapet.

Dette aspektet får en dobbel tolkningsmulighet i lys av Foss. På den ene siden kan man anta at en person som tar ansvar for andre, får mindre plass til sine egne behov.⁸² På den andre siden konstaterer Foss at det å gi mindre plass til egne behov, er å gi større plass til seg selv som et helt menneske.⁸³ Å være en ansvarlig leder er å la seg bevege av andre og se sin egen verdighet i lys av den andres behov for bevegelse.⁸⁴ Her henviser Foss blant annet til Hegel

---

⁷⁹ Foss 2012, 14

⁸⁰ Uttrykker refererer til Harald Griegs fremstilling av et forlag som en mellomting mellom børs og katedral

⁸¹ Foss 2012, 17

⁸² Foss 2012, 121-122

⁸³ Foss 2012, 38

⁸⁴ Foss 2012, 105

som mener at «... åndens grunnbevegelse er å erkjenne sitt eget i det fremmede, og å føle seg hjemme i det.» (Foss 2012, 122)

Foss' måte å definere ansvarlig ledelse, stemmer godt med hvordan informantene i min avhandling tolker sitt ansvar. Det i seg selv trenger ikke å peke på at spiritualiteten er bredere, men det setter deres egen mulighet til å bruke spirituelle uttrykk inn i en sammenheng hvor de primært ser etter andres behov. Hvis andres behov ikke rommer de spirituelle uttrykkene som presten opplever som meningsfulle, begrenser prestene seg selv og legger større vekt på å være en medvandrer, slik jeg påpekte i analysen.

Prestene gjør dette med en bevissthet om at deres egen åndelighet egentlig søker et bredere uttrykk, og her ser jeg en sammenheng med prestens ansvar og prestenes beskrivelse av egen bredde.

8.2 *Ingen tale og ingen ord*

I analysen argumenterer jeg for at det har skjedd en endring i prestenes spiritualitet i møte med retreat. Kontemplativ spiritualitet var fremmed for dem før de møtte retreat gjennom studiene, mens de fleste i dag beskriver sin egen spiritualitet som kontemplativ. Sentralt i det argumentet står funnet om at det å slippe ansvar blir formulert som en forutsetning for å få et utbytte av retreaten.

Her viser Kaufmans forskning at retreatens rammer er viktige for prestens mulighet for å være tilgjengelig for Gud. Hun bekrefter at verdien for informantene ligger i en stor kontrast til dagliglivet og i det å kunne slippe alt ansvar de ellers har på jobb og hjemme.⁸⁵ I likhet med mine informanter forteller hun at det tok tid for dem «å lande» i retreaten, men at opplevelsen av kun å *være*, ikke *gjøre*, var overveldende.⁸⁶

En av Kaufmans informanter beskriver retreatopplevelsen som en forelskelse og som å starte en vandring på en ny vei. Hun opplevde noe hun hadde lengtet etter. I analysen blir dette sammenlignet med en omvendelse eller som å komme hjem, og Kaufman fremhever at dette er en opplevelse hun ser hos mange informanter. Livsendringen dette betyr for dem,

---

⁸⁵ Kaufman 2017, 193

⁸⁶ Kaufman 2017, 194

involverer både forståelse av eget kall, gudsbilde, måten å bruke bønn og bibellesning og hva de forkynner.⁸⁷

Verdien av retreat settes særlig i sammenheng med presterollen. For det første som en kontrast til hverdagen og ved at man på retreat kan legge bort det «profesjonelle» forholdet til Gud. Kaufman peker på at teologien kan få en annen betydning når man konfronteres med den på et personlig og erfaringsbasert plan.⁸⁸ Dette stemmer godt med det mine informanter gir uttrykk for når de beskriver at de må slippe sin profesjonelle rolle for å kunne få et utbytte av retreat.

På motsatt side settes også retreatens verdi i sammenheng med presterollen som en positiv forsterkning av hvem de er som prester. Mange uttrykker at de gjennom retreatopplevelsen kommer i nærkontakt med egen åndelighet, ikke bare til personlig oppbyggelse, men også for å få fornyet styrke til å stå i rollen som hyrde og formidler. Også Kaufman peker på dette og konkluderer med at prestene ser på seg selv som redskap som trenger tilsyn.⁸⁹

I Kaufmans argument er dette en utvikling innen prestenes spiritualitet som representerer noe nytt, men samtidig har dype røtter i kristen tradisjon. I min avhandling peker både funnene og konklusjonen i samme retning.

8.3 Et legeme – flere legeringer

Materialet viser at prestene ser på sin egen åndelighet som bred, og at den brede spiritualiteten er kompleks, i endring og står i en sammenheng. Dette beskrives gjennom å bruke metaforer om et variert kosthold eller ved å bruke sammensatte beskrivelser av sin egen åndelighet, og alt i lys av utvikling som advarer mot ensidighet. Harald Olsens typologiske fremstilling av ulike uttrykk for spiritualitet har en viktig forutsetning som stemmer godt med dette.

Disse spiritualitetsformene vil forekomme i de forskjelligste blandingsforhold og legeringer, både i det enkelte individ og i grupper og ulike miljøer og tradisjoner. Ingen er bare én av disse kategoriene, de fleste individer og grupper har noe av alle.

---

⁸⁷ Kaufman 2017, 194

⁸⁸ Kaufman 2012, 156

⁸⁹ Kaufman 2017, 204

Det er sammensetningen og blandingsforholdet som er av interesse. Heller ikke er det slik at noen av disse formene er mer genuine eller autentiske enn andre. De er samlet sett uttrykk for den bredden og det mangfoldet som finnes i alle levende religiøse tradisjoner og i den menneskelige utrustning og natur. (Olsen 2012, 28)

Denne presiseringen stemmer med mine funn og er en god beskrivelse av det informantene selv gir uttrykk for. Også Kaufman finner uttrykk som dette, særlig i tilknytning til retreat, og hun trekker hun også paralleller til Heelas og Woodheads måte å bruke næringsmetaforen.⁹⁰

På den andre siden kan argumentet med utvikling også brukes motsatt; at man utvikles og forlater åndeligheten fra i går, trenger ikke nødvendigvis bety at man dermed har en bredere åndelighet i dag. I den perioden i livet hvor man søker «noe annet», er det ikke sikkert ens åndelighet fremstår som en legering, men heller konsentrert om en annen type spiritualitet enn før. Det er heller ingen garanti for at man etter en periode med innlæring av noe nytt, velger å bruke både gamle og nye uttrykk for åndelighet.

Her har Olsens forutsetning en styrke i måten kompleksiteten beskrives på; Ved å poengtere at dette samlet sett uttrykker mangfold og bredde i både tradisjoner og i «den menneskelige utrustning og natur», veves enkeltindividet sammen med fellesskapet, og det spirituelle uttrykket unngår å bli noe som enten er utelukkende privat eller utelukkende tilhører en institusjon. I en slik fremstilling er det bare den ensidige ekskluderingen av spirituelle uttrykk som vil være unaturlig. Erfaring med andre uttrykk for spiritualitet vil ikke vise seg i at den enkelte bruker alle uttrykk hele tiden, men det skaper en større anerkjennelse for ulike uttrykk, og skaper en bredere erfaringsgrunn for den enkelte å stå på.

Det argumentet blir ytterligere understreket gjennom de funnene som handler om økumenikk. I analysen viser jeg til at dette speiler prestens ekklesiologi fordi de viser et ønske om å se sin menighet og sin kirke i en større sammenheng, og fordi det er i møte med andres spiritualitet at informantenes bredde vises. Foss kaller det å opparbeide en horisont, og knytter forståelse til det «å se utover det nære og det som er altfor nært; ikke for å se vekk fra det, men for å se det i en større sammenheng og i mer riktige proporsjoner.» (Foss 2012, 118) En økumenisk identitet kan tolkes som en måte å se menigheten og kirken i en større sammenheng.

---

⁹⁰ Kaufman 2017, 204

Det økumeniske perspektivet er også noe Kaufman peker på i sin forskning, ikke minst i sin beskrivelse av moderne strømninger innenfor kristen spiritualitet. Her slår hun fast at kristen spiritualitet i dag er økumenisk orientert. Hun henviser til Downey og Sheldrake og konstaterer at kristne setter pris på og trekker veksler på ressurser fra andre tradisjoner parallelt med ressursene de finner i sin egen.⁹¹

Et siste funn som peker i retning av en bredere spiritualitet, er det som endringen i seg selv indikerer. Mine informanter peker på at uttrykkene for tro endres, og i den forståelsen ligger det også et perspektiv som har betydning for bredden. Harald Olsen løfter det frem gjennom en undersøkelse som viser at kristne i stadig større grad beveger seg på tvers av både konfesjoner og tradisjoner, og at han ser tendenser til et mer mangfoldig religiøst landskap.⁹² Han peker på at denne endringen er en utvikling mot et «rikere, mer helhetlig og positivt menneskesyn.» (Olsen 2012, 29)

At han så eksplisitt peker på at dette er en utvikling mot et endret menneskesyn, er sentralt. Ved å knytte de endringene han ser til å omfatte noe mer enn kun teologiske standpunkt eller uttrykk for tro, viser han hvordan erfaringsdimensjonen inkluderer menneskets relasjon til andre. Å få ny erfaring er å la seg berøre, noe også Foss fremhever som dypt menneskelig og en forutsetning for ansvarlig ledelse. Dermed vil selve erkjennelsen av endring være en anerkjennelse av en større bredde i møte med mennesker og menneskers spiritualitet.

Det siste funnet som jeg mener har betydning for mitt hovedargument om at prestene har bredere spiritualitet, er hvordan prestene omtaler menighetens åndelighet. Analysen viser at prestene spontant bruker begrepet åndelighet om uttrykk knyttet til karismatisk spiritualitet. Dette er noe både Kaufman⁹³ og Halldorf⁹⁴ peker på som uttrykk for hva noen oppfatter som *egentlig* åndelighet, særlig i frikirkelige miljøer.

Når jeg argumenterer for at prestenes syn på egen spiritualitet defineres som «bred», ser jeg det i sammenheng med at en snever tolkning av ordet ikke kan oppleves som dekkende for informantenes personlige uttrykk for tro. Ved å definere sin egen åndelighet som bred, viser

---

⁹¹ Kaufman 2017, 41

⁹² Olsen 2012, 29

⁹³ Kaufman 2014, 86

⁹⁴ Halldorf 2014, 69

informantene at deres erfaring er at spiritualitet omfatter mer enn det man tidligere omtalte som åndelig.

Jeg går altså ikke ut fra at prestenes forståelse av spiritualitet begrenses til å *tro* at det kun gjelder karismatisk spiritualitet. Tvert i mot. Men jeg ser i materialet at de står i sammenhenger hvor språkbruken likevel indikerer at fravær av karismatisk spiritualitet kan oppfattes som fravær av åndelighet, eller kanskje en mindre intensjonell åndelighet. Menighetens åndelighet står som en kontrast til prestenes vektlegging av det økumeniske perspektivet i sin egen spiritualitet. Det økumeniske perspektivet kan også tolkes som en naturlig respons på en bredere åndelighet og å speile det Olsen beskriver som en utvikling av et rikere og mer helhetlig menneskesyn.

8.4 Konklusjon og utblikk

I tråd med den utvikling Harald Olsen og Tone Stangeland Kaufman har forsket på, ser jeg en lignende utvikling for de prestene jeg har intervjuet. Prester i Metodistkirken i Norge har ikke tidligere hatt stor kjennskap til kontemplativ spiritualitet eller brukt dette som uttrykk for sin spiritualitet. Det er heller ikke noe som preger menighetslivet. Likevel er det kontemplative en fremtredende del av prestenes beskrivelse av egen spiritualitet i dag.

På tross av at det står sentralt i prestenes spiritualitet, fortelles det om liten overføring til menighetene. Det kan ha sammenheng med deres måte å være ansvarlig leder på. Med Berit Foss' forståelse av ansvarlig ledelse, mener jeg at prestenes begrenser sin egen åndelighet og legger større vekt på å være en medvandrer for andre i sitt arbeid i menigheten.

Prestene i denne avhandlingen føler de har utviklet en bredere spiritualitet og at deres møte med retreat gjennom studiene har virket inn på denne utviklingen. De omtaler også sin egen åndelighet som sammensatt og økumen. Dette er en utvikling og en bevegelse som jeg kjenner igjen fra Olsens og Kaufmans forskning, men også en ordbruk og en konklusjon som henger godt sammen med Foss' syn på forholdet mellom ledelse, ansvar og danning.

De prestene jeg har snakket med har en bredere spiritualitet enn de kjente fra før, og den har endret seg i møte med kontemplativ spiritualitet på retreat.

I arbeidet med denne avhandlingen syntes jeg det var veldig interessant å komme i nærkontakt med det perspektivet hvor prestenes åndelighet ble sett i samspill med ansvarlig ledelse, særlig ut fra Berit Foss' forskning. Min tilnærming var kun overflatisk, men et slikt perspektiv kunne man forske grundig på, noe jeg tror kunne bidra til viktig forståelse både i Metodistkirken og ellers. Jeg tror også de betraktningene som prestene hadde rundt retreatopplevelsen og verdien av den, gjerne kan initiere en mer utførlig evaluering av hvordan retreat brukes i metodistisk presteutdanning. Mitt inntrykk er at dette allerede betyr mye, men at det gjennom et større fokus og bevisst satsning kan bety enda mer både for den enkelte prest og for Metodistkirken.

9 Bibliografi

- Aadnanes, Per Magne. 2012. «Den nye kristelege spiritualiteten – gjenoppdaga skattar eller fornya villfaringar?» I *Kristen spiritualitet, Perspektiver, tradisjoner og uttryksformer*, redigert av Knut-Willy Sæther, 35-53. Trondheim / Oslo: Akademika Forlag.
- Anker, Trine. 2020. *Analyse i praksis: En håndbok for masterstudenter*. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Foss, Berit. 2012. *Ledelse: en bevegelse i ansvar og kjærlighet*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- Fotland, Roar G. 2008. «Helligjørelsen, et metodistisk perspektiv.» I *Over alt: Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning*, redigert av Joachim Grün, 72-81. Son: Peterstiftelsen.
- Graff-Kallevåg, Kristin og Tone Stangeland Kaufman. 2018. «Hva er da spiritualitet?» I *Byggekløss- spiritualitet? En studie av spiritualitet i Den norske kirkes trosopplæring*, redigert av Kristin Graff-Kallevåg og Tone Stangeland Kaufman. Oslo: IKO-forlaget.
- Haanes, Vidar L. 2008. «Formatio.» I *Over alt: Tidsskrift for kristen spiritualitet og åndelig veiledning*, redigert av Joachim Grün, 168-173. Son: Peterstiftelsen.
- Halldorf, Joel. 2014. «Evangelicals, Practices, and the Univocity of Being: Avoiding the Pitfall of Gnosticism.» I *Between the State and the Eucharist: Free Church Theology in Conversation with William T. Cavanaugh*, redigert av Joel Halldorf og Fredrik Wenell, 68-81. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Johannesen, Halvard. 2010. «Pastoral spiritualitet i endring.» *Halvårsskrift for Praktisk Teologi*, 27(1): 3-13 doi.org/10.48626/tpt.v27i1.5073
- Kaufman, Tone Stangeland. 2014. «The Real Thing? Practicing a Spirituality of Everyday Life.» I *Between the State and the Eucharist: Free Church Theology in Conversation with William T. Cavanaugh*, redigert av Joel Halldorf og Fredrik Wenell, 85-101. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.

- Kaufman, Tone Stangeland. 2017. *A New Old Spirituality? A Qualitative Study of Clergy Spirituality in the Nordic Context*. Eugene, Oregon: Pickwick Publications.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2015. *Det kvalitative forskningsintervju*. 3. utg. Oslo: Gyldendal.
- Laugerud, Tore. 1999. *Kirken i møte med den åndelige lengsel i vår tid: betenkning til Kirkemøtet 1999*. Oslo: Kirkerådet.
- Olsen, Harald. 2012. «Spiritualitet – religionens dynamiske kjerne.» I *Kristen spiritualitet, Perspektiver, tradisjoner og uttrykksformer*, redigert av Knut-Willy Sæther 19-34. Trondheim / Oslo: Akademika Forlag.
- Repstad, Pål. 2007. *Mellom nærhet og distanse: Kvalitative metoder i samfunnsfag*. 4. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Sheldrake, Philip. 2012. *Spirituality: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press
- Svendsen, Lars Fredrik Händler. 2017. "Hva er ansvar?" Hentet 12. oktober 2021. <https://www.civita.no/politisk-ordbok/hva-er-ansvar>.
- Språkrådet. 2021 "Spiritualitet og åndelighet." Hentet 13. desember 2021. <https://www.sprakradet.no/svardatabase/sporsmal-og-svar/spiritualitet-og-andelighet/>
- Thaarup, Jørgen. 2015. *Kristendommens Morgenstjerne: Konvergerende teologiske træk med baggrund i østlig tradisjon hos John Wesley og NFS Grundtvig*. Gøteborg: Gøteborgs Universitet.
- Thagaard, Tove. 2018. *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder*. 5. utg. Bergen: Fagbokforlaget.
- Våge, Sissel Johanne Fylkesnes. «Nye muligheitsrom i koronatid?» Upublisert masteravhandling. MF Vitenskapelig høyskole. 2021.

10 Vedlegg

Skjema for samtykkeerklæring i tråd med NSDs retningslinjer, samt intervjuguide

10.1 Samtykkeerklæring

Vil du delta i forskningsprosjektet «Retreat i presteutdanningen»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å kartlegge hvilken betydning den enkelte metodistprest mener at retreat har hatt i utdanningsløpet. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Retreat er tema for XXXs masteravhandling som skal prøve å få frem de betraktninger prestene gjør seg om hva slags betydning retreat erfaringen har hatt for dem. Ordlyden i problemstillingen er ikke helt fastspikret ennå, men tematikken er: «Hvordan reflekterer prestene i Metodistkirken i Norge i dag rundt betydningen av deres erfaring med retreat og stille spiritualitet i utdanningsløpet?»

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Professor Tone Stangeland Kaufman ved MF Vitenskapelig Høyskole er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Etter at Metodistkirken valgte å innføre emnet «Spiritualitet i dialog med aktuelle strømninger» hvor deltagelse på retreat var et krav, har en liten gruppe prester og diakoner fulgt dette studieløpet. Vi ønsker å komme i tale med de prestene som har gjennomført dette studieløpet og som har erfaring med å jobbe som prest i Metodistkirken.

Det vil si at diakoner, studenter som har avbrutt studiene og tidligere studenter som ikke har erfaring med å jobbe som prest i Metodistkirken, men har erfaringer med retreat fra det samme studiet, ikke blir spurt om å delta.

Du som nå blir spurt om å delta har altså både fullført «det nye» metodistpreststudiet (som inkluderer retreat) og du har erfaring fra å jobbe som metodistprest. De som har vært ansvarlige for retreatene, Ola Westad og Hilde Sanden-Bjønnes har laget en navneliste over hvem som har vært deltakere. Kontaktinformasjonen er hentet fra Metodistkirkens Årbok.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta kommer XXX til å bruke intervju som metode og be deg sette av ca 90 minutter til samtalen. Dersom det er for mye, er det selvfølgelig mye bedre med et kortere intervju enn ingenting. Du kommer til å bli bedt om å beskrive dine erfaringer fra retreatoppholdene, din arbeidshverdag og dine tanker om egen åndelighet i den hverdagen. Opplysningene vil registreres i et lydopptak som senere vil transkriberes av XXX.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle de opplysninger du har gitt vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Opplysningene vil kun være tilgjengelige for undertegnede. For å sikre at ingen andre får tilgang til opplysningene, vil data fra vår samtale loggføres under en kode som lagres adskilt fra øvrige data.

I masteravhandlingen vil det ikke brukes verken navn eller pseudonymer, siden man ved å koble sammen informasjon gitt av alle med pseudonymet «Geir» vil kunne identifisere personer og knytte utsagn til enkeltpersoner.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene presenteres altså anonymt i avhandlingen som etter planen skal legges frem innen 15. november 2021. Etter endt prosjekt vil lydopptak, transkriberte tekster og koder slettes.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- - innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene,
- - å få rettet personopplysninger om deg,
- - å få slettet personopplysninger om deg, og
- - å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra MF har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med: MF Vitenskapelig Høyskole ved Professor Tone Stangeland Kaufman på telefon 98824080 eller e-post tone.s.kaufman@mf.no.

Du kan også kontakte vår personvernkontakt på MF, Berit Widerøe Hillestad på e-post personvern@mf.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på

telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Tone S. Kaufman
(Forsker/veileder)

XXX
(student)

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Retreat i presteutdanningen», og har fått anledning til å stille spørsmål. Ved å signere samtykker jeg til å delta i intervju og at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet.

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

10.2 Intervjuguide

1. Beskrivelse av arbeidshverdag og egen åndelighet

- a. Beskriv siste uke på jobben.
  - i. Er dette en typisk uke for deg?
- b. Hvor lenge har du jobbet som prest?
  - i. Hvor mange menigheter har du jobbet i?
- c. Hvordan vil du beskrive det åndelige livet i den menigheten du jobber i nå?
- d. Kan du gi noen eksempler på situasjoner der du i din hverdag får uttrykke din tro eller der du finner rom for åndelighet?
- e. Fortell om «din» form for åndelighet.
  - i. Vil du trekke noen linjer bakover i tid og peke på noe som har formet deg og den måten du uttrykker din tro?
  - ii. Vil du si at uttrykkene for tro endres over tid? Hva er det som påvirker en slik endring?
  - iii. Hva vil du si kjennetegner din måte å søke Gud på i dag?

2. Erfaringer fra retreatoppholdet

- a. Kan du huske hvordan du selv karakteriserte retreatoppholdet for dine nærmeste etter at du første gang var på (pålagt) retreat?
  - i. Hvorfor var dette mest fremtredende, tror du?
- b. Beskriv en dag på retreat, slik som du husker det.
- c. Kan du dele en viktig positiv erfaring fra oppholdet?
- d. Kan du dele en viktig negativ erfaring fra oppholdet?
- e. Beskriv hvordan den åndelige veiledningen foregikk.
  - i. Opplevde du det som at det ble lagt stor vekt på den åndelige veiledningen under oppholdet?
  - ii. Hvor viktig vil du si at den åndelige veiledningen var for din forståelse retreat?
  - iii. Hvor viktig vil du si at den åndelige veiledningen var for din opplevelse av å bli ivaretatt som person under oppholdet?

- f. Var det noen ytre faktorer som påvirket ditt utbytte av oppholdet positivt eller negativt? (eks familieforhold, avbrekk fra en stressende hverdag, sykdom eller annet)

3. Forventninger til retreatoppholdet i forkant

- a. Da du første gang under studiene skulle delta på retreat, hva slags forventninger kom du med?
- b. Hvordan ble du forberedt fra Seminaret/MF sin side på det du skulle være med på?
- c. Før oppholdet; så du på retreatoppholdet først og fremst som et obligatorisk studiekrav, eller opplevde du det primært som personlig oppbygging og et «tilskudd» til egen spiritualitet? – eller noe midt imellom?
- d. Hadde du lyst å dra?
  - i. Første gang – hvorfor/hvorfor ikke?
  - ii. Andre gang – hvorfor/hvorfor ikke?
- e. Hva var det som gjorde at du valgte de retreatene som du endte opp med?
- f. Hvordan var det lagt til rette med tanke på økonomi, andre studier, familiesituasjon eller annet?

4. Hvordan vurderer du verdien av retreat erfaringene nå?

- a. Hvilken betydning mener du retreat har hatt for deg, din tro og tjeneste?
- b. Kan du gi noen eksempler på spor av retreat og/eller stillhetens spiritualitet som du ser i ditt daglige virke som prest?
  - i. I ditt eget liv
  - ii. I andres liv
  - iii. I menigheten
- c. Hvor mye krever dette av studenten...
  - i. ...med tanke på hvor utfordret man blir på personlige (og private?) sider ved spiritualitet?

- ii. ...med tanke på forventningene om at alle skal delta aktivt i det som for enkelte kan være fremmede, åndelige øvelser?
    - iii. Var det rom for å forholde seg skeptisk til innholdet eller uttrykkene, f.eks. ved å ikke delta i enkelte former for meditasjon?
  - d. Hva burde vært annerledes for at du skulle få større utbytte?
  - e. Vil du oppsøke retreat på egen hånd? Hvorfor/hvorfor ikke?
  - f. Fikk du et faglig utbytte du som prest tror du vil ha fordel av i møte med menneskers spiritualitet?
  - g. Hva oppsøker eller bruker du aktivt - som prest og privatperson - av det du erfarte under retreatoppholdene?
    - i. I ditt eget åndelige liv
    - ii. I menighetens åndelige liv
    - iii. I møte med andre menneskers åndelighet
  - h. Er dette en god prioritering fra kirken og seminaret sin side?
    - i. Hvorfor/hvorfor ikke?
5. Er det andre ting du vil peke på som vi ikke har snakket om?